

بررسی منابع درآمدهای پایدار شهرداری‌ها (مورد مطالعه: شهر شبستر استان آذربایجان شرقی)

مهران حاجی‌لو

* محمد میرهای

مهدی پیله‌ور

دریافت: ۱۳۹۶/۰۱/۳۰ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۴/۱۲

چکیده: امروزه در بسیاری از شهرهای کشور، نحوه کسب درآمد توسط شهرداری‌ها به مسئله مهمی تبدیل شده است. دسترسی شهرداری‌ها به منابع درآمدی مطلوب و پایدار باعث می‌شود که شهرداری، نقش فعال تری در محیط شهری ایفا کرده و پاسخگویی مناسبی به نیازهای شهروندان داشته باشد. ازین‌رو، این پژوهش با هدف مطالعه و بررسی وضعیت منابع درآمدی شهرداری شبستر از لحاظ شاخص‌های پایداری طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۳ انجام شده است. پژوهش حاضر، کاربردی و روش بررسی آن، توصیفی- تحلیلی و اکتشافی است. گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و نیز میدانی و از طریق فرم‌های امتیازدهی و مصاحبه با مسئولان شهرداری بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از Excel و تکنیک و نرم‌افزار آنتربوی‌شانون و TOPSIS انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان دادند که طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳، حدود ۳۹/۲۵ درصد از درآمدهای شهرداری، از عوارض عمومی (۳۰ درصد سهم عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی) و ۲۵/۳۶ درصد از سایر منابع تأمین اعتبار، یعنی فروش اموال شهرداری تأمین شده است. در واقع، حدود ۴۳ درصد از درآمدهای شهرداری را درآمدهای با مطلوبیت پایین، ۱۰/۸۵ درصد را درآمدهای با مطلوبیت متوسط و ۴۶/۱۵ درصد را درآمدهای با مطلوبیت بالا تشکیل می‌دهند.

واژگان کلیدی: شهرداری شبستر، درآمدهای پایدار، توسعه پایدار شهری، اقتصاد شهری، شهرهای کوچک

طبقه‌بندی JEL: O18, P25, R51, Q01

۱- مقدمه

مشکلات مواجه است که بخش عمدۀ آن به علت وابستگی مالی به کمکهای دولتی، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و همچنین منابع درآمدی ناسالم؛ نظیر درآمد مازاد تراکم و جرایم حاصل از تخلفات ساختمانی و غیره می‌باشد؛ در حالی که شهرداری‌ها باید در اصول و الگوی مطلوب مدیریت شهری و توسعه پایدار شهری تا حدامکان از نظر درآمدی، خودکفا و مستقل باشند. از طرف دیگر، وصول درآمد از فروش تراکم و جرایم حاصل از ساخت‌وساز و همچنین وابستگی شدید به درآمدهای حاصل از ساخت‌وساز دارای سه اصل مطلوب بودن، انعطاف‌پذیر بودن و باثبات بودن نیست و همواره در خطر کاهش عوارض ناشی از ساخت‌وساز به دلایل مختلفی هستیم؛ لذا ضروری است استراتژی‌ها و راهکارهای جدیدی برای دسترسی شهرداری به درآمدهای پایدار اتخاذ شود. بر این اساس، این تحقیق به بررسی روند درآمدی شهرداری شبستر طی سال‌های ۹۳-۱۳۸۳ پرداخته و منابع درآمدی شهرداری شبستر را از حیث معیارهای پایداری، بررسی و تجزیه و تحلیل کرده و در نهایت به آسیب‌شناسی وضعیت موجود پرداخته و راهکارهایی را برای دسترسی شهرداری به منابع درآمدی مطلوب و پایدار ارائه کرده است. بر این اساس پرسش‌های تحقیق عبارتند از:

- وضعیت درآمدهای شهرداری شبستر از لحاظ معیارهای پایداری چگونه است؟
- مهم‌ترین منابع درآمدی شهرداری شبستر کدامند؟
- راهکارهای اجرایی برای پایدارسازی درآمدهای شهرداری شهر شبستر کدامند؟

۲- پیشینه تحقیق

الف) پژوهش‌های خارجی

چیانچرا^۱ (۲۰۱۰) در گزارشی، رتبه‌بندی درآمدهای ایالتی و حکومت محلی ویسکانسین^۲ را نسبت

امروزه، حدود ۷۰ درصد مردم کشور، ساکن شهرها هستند و شهرداری‌ها به این تعداد جمعیت، روزانه بالغ بر ۳۰۰ نوع خدمت متمایز ارائه می‌دهند و بزرگ‌ترین معطل پیش‌روی شهرداری‌ها به عنوان سازمان‌های خدمات‌رسان، مسئله مالی است. در حال حاضر بیش از ۴۰۰ شهر کمتر از ۲۰ هزار نفر جمعیت در کشور وجود دارد که می‌توان آن‌ها را در طیف شهرهای کوچک طبقه‌بندی کرد. محدودیت و کمبود منابع مالی و فرصت‌های محدود تأمین منابع وجه، ویژگی مشترک بیشتر شهرداری‌های شهرهای کوچک و عمدۀ‌ترین دغدغه مدیران شهری است. مشکلات مالی این شهرها، از نبود منابع مالی پایدار، وابستگی شدید به منابع دولتی و منابع غیر محلی و عدم توازن هزینه و درآمد، سرچشمۀ می‌گیرد اما مسئله‌ای که باعث تشدید کمبود منابع پایدار برای شهرهای کوچک می‌گردد، وابستگی این شهرها به منابع و کمکهای دولتی است. این طیف گسترده از شهرها نیازمند به کارگیری سیستم مدیریتی مؤثر و کارآمد در راستای هدایت توسعه شهری و ارائه خدمت به شهروندان است. اصلی‌ترین ابزار مؤثر بر مدیریت و توسعه شهرها، منابع درآمدی کافی و پایدار برای تهیه و اجرای برنامه‌های مدیریت شهری است. ضعف منابع درآمدی پایدار در برخی از شهرهای کوچک، باعث ناکارآمدی مالی مدیریت شهری شده و آن‌ها را در اجرای برنامه‌های خود وابسته به منابع درآمدی ناپایدار کرده است.

یکی از شهرداری‌های کوچک کشور، شهرداری شهر شبستر است. شهر شبستر در بخش مرکزی شهرستان شبستر قرار دارد و با جمعیتی بالغ بر ۱۵۶۶۳ نفر، از نظر جمعیتی، هفدهمین شهر بزرگ استان و مرکز شهرستان شبستر است (www.amar.org.ir). مصاحبه با مسئولان شهرداری شبستر و مشاهدات، حاکی از این هستند که شهرداری شبستر برای مدیریت مطلوب شهر و خدمات‌رسانی برای شهروندان، با برخی از

1- Cianciara
2- Wisconsin

هر سطح از مدیریت محلی، به‌وضوح تعیین شوند. یک راه حل مناسب، ایجاد سیستم مالی محلی است که قابلیت ارتقای داشته باشد.

فلچر و مک آرتور^۵ (۲۰۱۰) در تحقیقی به بررسی روند تأمین مالی حکومت‌های محلی در بررسی کلمبیا پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که در سال‌های آینده، حکومت‌های محلی با توجه به تغییرات اجتماعی و اقتصادی پیش‌رو نیازمند تطبیق و نوآوری در ساختار حکومت‌ها و مؤسسه‌های خود خواهند بود. بر این اساس برخی منابع جدید در قالب سه حوزه اصلی درآمدی؛ یعنی مالیات‌های جدید و سهمی از مالیات‌های موجود، فرصت‌هایی برای افزایش فروش خدمات و گزینه‌های دیگر درآمدی ارائه شد.

ب) پژوهش‌های داخلی

شرزهای (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای، وضعیت اقلام درآمدی فضول شانزده‌گانه را بر حسب درجه فعال بودن شهرداری‌های کشور به تفکیک جمعیت شهرها در سال‌های ۱۳۸۱-۸۳ بررسی کرده است. نتایج مطالعه نشان دادند که اقلام زیرمجموعه سرفصل عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی مشتمل بر عوارض سطح شهر، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم و غیره در بیشتر شهرهای کشور با درجات متفاوتی، فعال ارزیابی شدند؛ اما با وجود اینکه اقلام درآمدی عوارض بر مازاد تراکم و عوارض تفکیک اراضی در شهرهای بزرگ فعال هستند، با توجه به ماهیت خود، اقلام درآمدی پایدار محسوب نمی‌شوند و لذا شهرداری‌ها برای حفظ سلامت و جلوگیری از تخریب فضای شهری باید از اتکا به این اقلام پرهیز کنند.

دانش‌جعفری و کریمی (۱۳۹۰) در مطالعه تطبیقی منابع درآمدی شهرداری تهران با تعدادی از شهرهای مهم جهان به این نتیجه دست یافتند که عمده‌ترین منابع شهرداری‌های دنیا، فروش مستقیم خدمات (اخذ بهای خدمات شهری)، اخذ مالیات و

به دیگر ایالت‌های منطقه کلمبیا براساس منابع درآمدی جداگانه و منابع درآمدی ترکیبی بررسی کرده است. بر این اساس درآمدهای عمومی داخلی ویسکانسین شامل: مالیات‌ها، حق‌الزحمه‌ها، هزینه تحصیل، عوارض کالاهای و خدمات و عایدی‌ها می‌باشند. عوارض و درآمدهای عمومی متفرقه شامل: عوارض بر تحصیلات (مؤسسات تحصیلات عالی و فروش غذای مدارس)، بیمارستان‌ها، بزرگراه‌ها، حمل و نقل هوایی، تسهیلات پارکینگ، تسهیلات بندرهای درون‌مرزی و دریایی، منابع طبیعی، پارک‌ها و مکان‌های تفریحی، توسعه مسکن و اجتماع، فاضلاب، مدیریت پس‌ماندهای جامد و دیگر عوارض بود. درآمد تسهیلات شامل: منابع آب، برق، گاز و حمل و نقل می‌باشد. درآمد حاصل از شرکت‌های بیمه شامل: بیمه‌های بیکاری، بازنیستگی، کارکنان و دیگر درآمدهای حاصل از شرکت‌های بیمه می‌باشد.

لوپز گنزالس و میسا کایخاس^۱ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای به این نتیجه دست یافتند که افزایش اختیارات محلی در دریافت مالیات محلی و استفاده از پایه‌های مالیاتی که دارای توجیه اقتصادی هستند، منجر به افزایش کارایی و عملکرد شاخص‌های مالی در شهرداری مدلين^۲ کلمبیا شده است.

سیگو و رومانیا^۳ (۲۰۱۴)، به بررسی استقلال مالی حکومت‌های محلی پرداختند. نتایج تحقیق نشان دادند که حکومت‌های محلی در فرایندهای توسعه پایدار مبتنی بر استقلال مالی و مدیریتی خود، نقش مهمی دارند. سیاست‌ها و برنامه‌های انجام‌شده برای تضمین توسعه پایدار توسط دولت‌های محلی، مزایایی را برای تداوم جامعه دانش^۴ ایجاد می‌کنند. برای اجرای استقلال مالی محلی باید مسئولیت‌های مدیریت مالی و اجرایی در

1- López González and Mesa Callejas

2- Medellín

3- Cigu and Romania

4- جوامع دانش به عنوان جوامع مبتنی بر ایجاد، انتشار و استفاده از اطلاعات و دانش شناخته می‌شوند. اقتصاد جامعه دانش به گونه‌ای است که در آن دانش به دست می‌آید، ایجاد می‌شود، انتشار می‌پاید و برای افزایش توسعه اقتصادی و اجتماعی به کار گرفته می‌شود.

وضعیت مالی شهرداری‌ها به سه عامل بستگی دارد که عبارتند از: کاهش هزینه‌های موجود، افزایش درآمد و بهره‌وری منابع موجود و خلق منابع جدید درآمدی. نکته دیگری که از مطالعه پژوهش‌های انجام گرفته می‌توان متوجه شد این است که ممکن است یک منبع درآمدی برای برخی شهرداری‌ها فعال و پایدار باشد ولی برای شهرداری‌های دیگر شهرها نیمه‌فعال و ناپایدار محسوب شود. نکته دیگر، لزوم توجه به منابع درآمدی شهرداری‌های شهرهای کوچک به شکل ویژه و متفاوت‌تری از کلان شهرهای کشور است؛ زیرا مشکلات درآمدی این‌گونه شهرداری‌ها نسبت به کلان شهرهای کشور، متفاوت‌تر است.

۳- مبانی نظری

منابع درآمدی حکومت‌های محلی

دو اصل پایه برای تعیین درآمد حکومت‌های محلی وجود دارد که عبارتند از:

۱- درآمد ناشی از منابع داخلی: این منبع، برای تأمین مالی ارائه خدمات اولیه به شهروندان توسط حکومت‌های محلی کسب می‌شود و در واقع منابعی هستند که از فرایندهای جاری درون‌شهری به دست می‌آیند و تعیین ملاک‌های دریافت و جمع‌آوری آن عموماً بر عهده حکومت محلی است؛ مانند مالیات‌ها و عوارض دریافتی از شهروندان.

۲- درآمد ناشی از منابع خارجی: منابعی هستند که محل تأمین آنها عموماً نهادهای خارج از چارچوب حاکمیتی حکومت محلی است و حکومت محلی، نقش کم‌رنگ‌تری در تصمیم‌گیری برای میزان و نحوه دریافت آن دارد؛ مانند کمک‌های میان حکومتی (منتظری و خدایی، ۱۳۹۱).

منابع درآمدی سنتی حکومت‌های محلی عبارتند از:

- بهای خدمات: آب، فاضلاب، پسماند، کسب و پیشه، مالیات بر مستغلات و سایر موارد

عوارض محلی، استفاده از کمک‌های بلاعوض دولتی (انتقال‌های دولتی) و استقراض و انتشار اوراق قرضه شهری (استفاده از بازارهای مالی به عنوان مکمل درآمدی) هستند. اصلی‌ترین منابع درآمدی شهرهای بزرگ دنیا، مالیات و عوارض شهروندان می‌باشد و یکی از پایدارترین منابع مالیاتی، مالیات بر دارایی است. براساس این پژوهش، مالیات بر دارایی و املاک که در ایران عوارض نوسازی نامیده می‌شود، عادلانه‌ترین، ثابت‌ترین و پردرآمدترین منبع مالیاتی برای شهرداری‌ها می‌باشد. ذاکری و همکارانش (۱۳۹۱) پژوهشی را با هدف بررسی عوامل مؤثر بر دستیابی حکومت‌ها و شهرداری شهرهای کوچک به منابع درآمدی پایدار انجام دادند و صورت‌های مالی شهرداری فیروزکوه از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰ را بررسی کردند. نتایج تحقیق نشان دادند درآمدهای شهرداری فیروزکوه در این دوره ده‌ساله، عمدهاً مبتنی بر درآمدهای ناپایدار ناشی از عوارض ساختمانی بوده است. در نهایت پیشنهاد شد شهرداری فیروزکوه می‌تواند با همکاری شورای اسلامی شهر، سیاست‌هایی را در راستای دستیابی به منابع درآمدی پایدارتر مانند: جذب سرمایه‌گذاری و تأمین مالی، توسعه صنایع خصوصاً صنعت گردشگری و سایر فعالیت‌های خدماتی، تدوین و اجرا نماید.

اکبری و مؤذن جمشیدی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با روشن توصیفی و اسنادی، به بررسی منابع درآمدی شهرداری‌های کلان شهر اصفهان پرداختند. نتایج نشان دادند که مالیات بر ارزش افزوده طی مدت اجرا توانسته است سهم قابل توجهی از منبع درآمدی شهرداری‌ها را تشکیل دهد و از جمله درآمدهایی باشد که ضمن پایداری، از استمرار مناسبی برخوردار بوده و با هدفمندسازی یارانه‌ها در راستای تأمین منابع درآمدی شهرداری‌ها جهت‌گیری متناسبی داشته است.

با مطالعه پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه درآمدهای پایدار و ناپایدار شهرداری‌ها می‌توان گفت مبانی اساسی درآمدزایی پایدار شهرداری‌ها و بهبود

می‌افتد که توانایی دولت برای مدیریت منابع مالی به اندازه‌ای باشد که با وقوع تغییر برنامه‌ریزی نشده‌ای در مالیات‌ها بتواند تعهدات حال و آینده‌اش را برای ارائه خدمات، برآورده کند و این اطمینان را به مالیات‌دهنگان بدهد که نسل‌های آینده با صورت حساب مدیریت نشده که برای نسل‌های امروز ایجاد شده، مواجه نمی‌شوند و نیز نسل امروز همه بار مالی که نسل‌های آینده از آن سود می‌برند را متحمل نمی‌شوند. به عبارتی نسل‌های آینده با کاهش عظیم خدمات یا افزایش غیرمعقول نرخ مالیات دارایی که ناشی از به تعویق اندختن بدهی‌های نسل امروز است مواجه نمی‌شوند (Access Economics, 2007).

همچنین براساس طرح جامع درآمدهای پایدار و سایر منابع مالی شهرداری تهران، درآمدهای پایدار، آن دسته از درآمدهای شهرداری هستند که از خصایص زیر برخوردارند (اداره کل تشخیص و وصول درآمد شهرداری تهران، ۱۳۸۶):

۱- تداوم‌پذیری: دارای ثبات بوده و حداقل در کوتاه‌مدت دچار نوسانات شدید نشوند.

۲- انعطاف‌پذیری: پایه درآمدی طی زمان بزرگ شود و همپا با گسترش مخارج گسترش یابد تا از مضيقه مالی اجتناب شود و برای وصول آن بتوان برنامه‌ریزی‌های اجرایی لازم را تعریف کرد.

۳- مطلوب بودن: کسب درآمد از آن محل، موجب ارتقای رویکرد عدالت محوری شود و به ساختارهای زیست‌محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی لطمه نیاورد. شاخص مطلوبیت را می‌توان به چهار زیرشاخص مطلوبیت اقتصادی شهر، مطلوبیت کالبدی شهر، مطلوبیت زیست‌محیطی شهر و مطلوبیت اجتماعی شهر تقسیم کرد که در ادامه تعریف هر یک آورده شده است.

منظور از مطلوبیت اقتصادی، توجه به ساختارهای اقتصادی با در نظر گرفتن معیارهایی مانند: افزایش

- درآمد مالیاتی: مالیات‌های محلی یا سهمی از مالیات‌های ملی
- کمک یا وام گرفتن از حکومت‌های مرکزی
- تسهیلات اعتباری و وام‌های کوتاه‌مدت از بانک‌ها و بخش خصوصی
- وام بلندمدت و سایر منابع درآمدی برای هزینه‌های سرمایه‌ای که حکومت‌های محلی به خوبی می‌توانند از تأمین مالی بازارها برای افزایش منابع از آن بهره ببرند؛ مانند اوراق قرضه
- دارایی املاک شهری: مانند ساختمان‌ها و اراضی
- منابع ناشی از وقف، وام و ... (Dirie, 2005).

مفهوم درآمد پایدار و شاخص‌های آن

در اقتصاد شهری، درآمدهای پایدار باید از دو خصیصه تداوم‌پذیری و حفظ کیفی محیط شهری برخوردار باشند. تداوم‌پذیری به این مفهوم است که اقلام درآمدی باید به گونه‌ای باشند که در طول زمان قابل اتکا بوده و برای دستیابی به آن بتوان برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داد؛ بنابراین کلیه اقلام درآمدی که به هر دلیل تحت تأثیر شوک‌ها، بحران‌ها، تغییر قوانین و مقررات و نوسانات اقتصادی قرار می‌گیرند، قابل اتکا نبوده و خصیصه اول پایداری را ندارند. از طرف دیگر، درآمدهای پایدار باید به گونه‌ای تعریف شوند که دستیابی به آن‌ها شرایط کیفی شهر را به عنوان پدیده‌ای زنده، در معرض تهدید و تخریب قرار ندهد. به عبارتی دیگر، مطلوب بودن و سالم بودن درآمد، حائز اهمیت است. در واقع چنین نگرشی به درآمدهای شهری، همان نگرشی است که اقتصاددانان طی قرن بیستم بر آن در اقتصادهای ملی تأکید داشته‌اند (شرزهای، ۱۳۸۷).

در این زمینه، انجمن دولت‌های محلی استرالیا^۱، ساده‌ترین و جامع‌ترین تعریف را برای تأمین مالی پایدار شهرداری‌ها ارائه کرده است. طبق این تعریف، تأمین مالی پایدار زمانی اتفاق

مندرج در کتب، مجلات، نشریه‌ها و سایت‌های مرتبط با موضوع و همچنین مصاحبه با مسئولان شهرداری و تهیه و توزیع فرم‌های امتیازدهی با همکاری مسئولان و کارشناسان مرتبط با موضوع در شهرداری شبستر، جمع‌آوری شده‌اند. بنابراین در تحقیق حاضر، اطلاعات با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و همچنین روش‌های میدانی، گردآوری شده‌اند. جامعه آماری، متخصصان و صاحب‌نظران آشنا به درآمدهای شهرداری بودند که بر شهر شبستر آگاهی و اشراف دارند و ساکن این شهر هستند. روش نمونه‌گیری به صورت قضاوی صورت گرفته است. بر این اساس، هشت نفر از کارشناسان شهرداری به عنوان صاحب‌نظر در این حوزه انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از Excel و تکنیک و نرم‌افزار آنتروپی‌شانون و TOPSIS انجام شده است. تکنیک TOPSIS، یکی از روش‌های مدل جبرانی تصمیم‌گیری چندشاخصه (MADM)^۱ است (اصغرپور، ۱۳۹۲). در این روش، m گزینه توسط n شاخص، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. اصل توافقی روش TOPSIS برای تصمیم‌گیری چندشاخصه این است که گزینه انتخاب شده باید کوتاه‌ترین فاصله را از راه حل ایده‌آل مثبت و بیشترین فاصله را از گزینه ایده‌آل منفی داشته باشد. فرض بر این است که مطلوبیت هر شاخص، به‌طور یکنواخت افزایشی یا کاهشی است (مؤمنی، ۱۳۸۷).

در بیشتر مسائل MADM، به داشتن و دانستن اهمیت نسبی از شاخص‌های موجود، نیاز است؛ به‌طوری که مجموع آن‌ها برابر با واحد (نرمالیزه) شده و این اهمیت نسبی درجه ارجحیت هر شاخص را نسبت به بقیه برای تصمیم‌گیری موردنظر می‌سنجد. آنتروپی، مفهومی عمدۀ در علوم فیزیکی، علوم اجتماعی و تئوری اطلاعات می‌باشد؛ به‌طوری که نشان‌دهنده مقدار عدم اطمینان موجود از محتوای مورد انتظار اطلاعاتی از یک پیام است. به عبارت دیگر، آنتروپی

میزان درآمد، کاهش نرخ بیکاری در شهر، افزایش بودجه مدیریت شهری، افزایش تعداد پژوهش‌های عمرانی در شهر، کاهش میزان رشد تورم (سپهوند و عارف‌نژاد، ۱۳۹۲) و غیره است.

منظور از مطلوبیت کالبدی، توجه به ساختارهای کالبدی با در نظر گرفتن معیارهایی مانند: افزایش طول معابر، مساحت پیاده‌روها، کاهش تعداد پهنه‌های بافت فرسوده (ملکی و دامن‌باغ، ۱۳۹۲) و ... است.

منظور از مطلوبیت زیستمحیطی، توجه به ساختارهای زیستمحیطی با در نظر گرفتن معیارهایی مانند: دفع صحیح فاضلاب‌ها، کاهش آلودگی، کاهش میزان ضایعات، کاهش مصرف انرژی و غیره است.

منظور از مطلوبیت اجتماعی، توجه به ساختارهای اجتماعی با در نظر گرفتن معیارهایی مانند: کمک به افزایش مشارکت شهروندان، افزایش امنیت اجتماعی، کمک به کاهش میزان رشد فقر، افزایش متوسط تحصیلات، تراکم جمعیتی مناسب در مناطق مختلف شهر، افزایش تعداد مراکز فرهنگی (سپهوند و عارف‌نژاد، ۱۳۹۲)، کمک به همبستگی و وفاق اجتماعی (هویت، سرمایه اجتماعی، میزان شکاف اجتماعی و مدارای اجتماعی)، عدالت اجتماعی و اقتصادی، کیفیت زندگی، امنیت اجتماعی و اخلاق توسعه اجتماعی (آزاد ارمکی و همکاران، ۱۳۹۱) و غیره است.

۴- روش تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی و اکتشافی است. در این پژوهش، وضعیت درآمدی شهرداری شبستر طی سال‌های اخیر و نیز درآمدهای شهرداری و تغییرات آن‌ها را با استفاده از شاخص‌های پایداری بررسی و تجزیه و تحلیل شده است. اطلاعات، آمار و ارقام این تحقیق از طریق مراجعه به سازمان‌های مرتبط از جمله شهرداری شبستر و تهیه منابع درآمدی شهرداری طی سالیان گذشته، مراجعه به کتابخانه، استفاده از مطالب

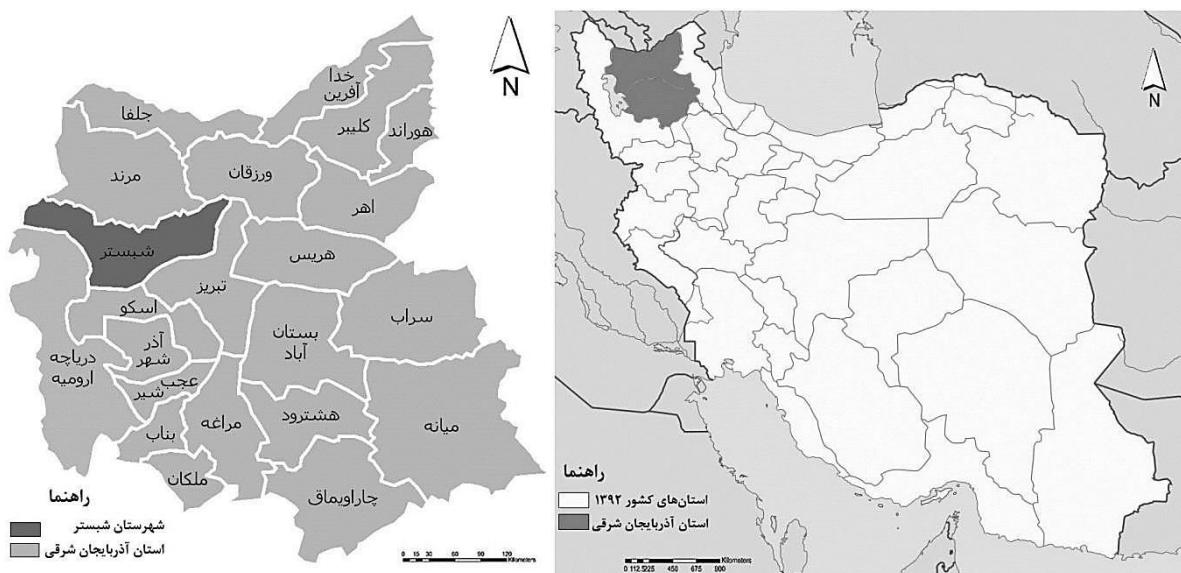
می‌گیرد. بعضی از جداول و فرم‌ها؛ نظیر فرم‌های سرشماری و آمارگیری در بعضی از داده‌ها و اطلاعات، حالت استاندارد پیدا کرده و به صورت جداول و فرم‌ها رایج عمومی درآمده‌اند؛ ولی بعضی از جداول و فرم‌ها محقق‌ساخته هستند؛ یعنی محقق، این ابزارها را با توجه به هدف گردآوری اطلاعات و نیز بسته به نوع اطلاعات مورد نیاز، طراحی کرده و مورد استفاده قرار می‌دهد (حافظنیا، ۱۳۹۲).

معرفی منطقه مورد مطالعه

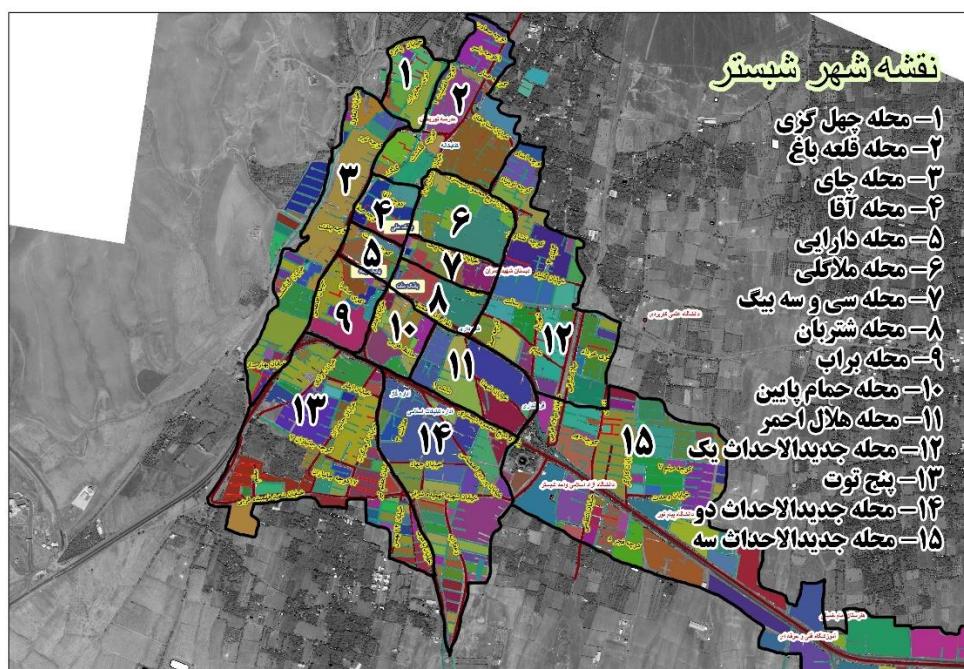
شهر شبستر با وسعت حدود ۲۵۰ هکتار، در مرکز شهرستان شبستر است و در شمال جاده شبستر به تسوج واقع شده و در ۴۵ درجه و ۲۲ دقیقه طول جغرافیایی، ۳۸ درجه و ۱۰ دقیقه عرض جغرافیایی و در ارتفاع ۱۴۵۰ متر از سطح دریا قرار دارد. شبستر در جنوب کوه میشو و شمال دشت تبریز، در سه راه تبریز- سلماس واقع شده است. شب شب عومومی بستر شهر، از شمال به جنوب بوده و شهر از نظر موقعیت طبیعی در فضای باز و تقریباً مسطحی توسعه یافته است. شب عومومی زمین حدود ۴/۵ درصد می‌باشد و اطراف این شهر را باغ‌ها و مزارع کشاورزی فرا گرفته است. نقشه ۱، موقعیت جغرافیایی شبستر را در کشور و استان آذربایجان شرقی نشان می‌دهد. شهر شبستر به صورت یک منطقه و ناحیه شهری است و همان‌طور که در نقشه ۲ نشان داده شده، از ۱۵ محله تشکیل شده است (استانداری آذربایجان شرقی شهرداری شبستر، ۱۳۸۰). براساس جدیدترین آمار و نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، جمعیت شهرستان شبستر در حدود ۱۲۴۴۹۹ نفر (۳/۳ درصد جمعیت استان) و جمعیت مرکز این شهرستان، ۱۵۶۶۳ نفر برآورد شده است (www.ostan-as.gov.ir).

در تئوری اطلاعات، معیاری برای مقدار عدم اطمینان بیان شده توسط یک توزیع احتمال گستته است (اصغرپور، ۱۳۹۲). ماتریس تصمیم‌گیری، حاوی اطلاعاتی است که آنتروپی می‌تواند به عنوان معیاری برای ارزیابی آن به کار رود. وقتی که داده‌های یک ماتریس تصمیم‌گیری، به‌طور کامل مشخص شده باشند، می‌توان از روش آنتروپی، برای ارزیابی اوزان استفاده کرد. ایده روش فوق، این است که هرچه پراکنده‌گی در مقدادیر یک شاخص، بیش‌تر باشد، آن شاخص از اهمیت بیش‌تری برخوردار است (مؤمنی، ۱۳۸۷).

برای سنجش تداوم‌پذیری، تعداد سال‌های فعال بودن هریک از ریزکدهای درآمدی طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ بررسی می‌شود. برای سنجش انعطاف‌پذیری، نسبت هر یک از ریزکدهای درآمدی به کل درآمدها برای هر یک از سال‌ها بررسی می‌شود. سپس میانگین یازده سال مورد بررسی به درصد محاسبه می‌شود. ۷۶ ریزکد درآمدی فعال از نظر چهار زیرشاخص مطلوبیت (مطلوبیت زیستمحیطی، اجتماعی، کالبدی و اقتصادی)، در فرم‌های امتیازدهی که شامل طیف درجه‌بندی عددی از ۱ تا ۹ می‌باشد و به ترتیب بیانگر مطلوبیت پایین و مطلوبیت بالای ریزکدهای درآمدی هستند توسط هشت نفر از کارشناسان شهرداری، امتیازدهی می‌شوند و سپس این امتیازها با استفاده از تکنیک آنتروپی‌شانون، وزن‌دهی شده و با تکنیک تاپسیس، رتبه‌بندی می‌شوند. در نهایت پایداری ریزکدهای درآمدی با استفاده از این شاخص‌ها به‌دست می‌آید. فرم‌ها، ابزاری هستند که برای استخراج داده‌های آماری و اطلاعات کمی و غیرکمی از آمارنامه‌ها، کتاب‌ها، بایگانی‌ها و سایر منابع، مورد استفاده قرار

نقشه ۱- موقعیت جغرافیایی شبستر در کشور و استان آذربایجان شرقی

نقشه ۲- محلات شهری شبستر

درآمدهای ناشی از عوارض عمومی و گروه سایر منابع تأمین اعتبار به دست آمده است. با محاسبه میانگین ۱۱ ساله درآمدهای شهرداری برای هر یک از گروههای درآمدی متوجه می‌شونیم که $\frac{۳۹}{۲۵}$ درصد درآمدهای شهرداری شبستر وابسته به درآمدهای ناشی از عوارض عمومی بوده که حدود ۳۰ درصد از این درآمدها از گروه فرعی عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی حاصل شده است. دومین منبع عمده درآمدی شهرداری شبستر طی

۵- یافته‌های تحقیق

روند درآمدی شهرداری شبستر برای گروههای اصلی درآمدی طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳

درآمدهای شهرداری شبستر، از هفت گروه اصلی تشکیل شده است که هر یک به گروههای فرعی و ریزکدهای درآمدی تقسیم شده‌اند. بررسی روند درآمدی شهرداری شبستر طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ نشان می‌دهد که عمده‌ترین منابع درآمدی شهرداری، از دو گروه

بیشتر به دلیل کاهش شدید درآمدهای ناشی از عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی بوده است؛ به طوری که درآمدهای به دست آمده از گروه فرعی عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی در سال ۱۳۸۸ حدود ۴۶ درصد درآمدهای شهرداری را تشکیل می‌داده و با کاهشی ۳۳ درصدی به ۱۳ درصد در سال ۱۳۸۹ رسیده است. از طرفی، شهرداری شبستر برای جبران افت شدید درآمدهای سایر بخش‌ها به خصوص درآمدهای ناشی از عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی، اقدام به فروش اموال شهرداری کرد که بیشتر به صورت فروش اموال غیرمنقول بود؛ به طوری که در سال ۱۳۸۹، ۷۱ درصد درآمدهای شهرداری از این گروه فرعی درآمدی تأمین شده است.

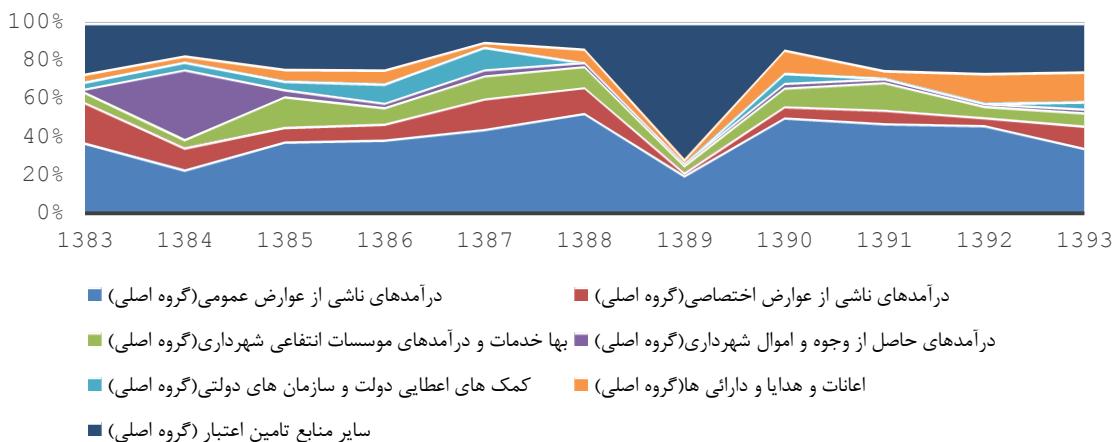
سال‌های اخیر، مربوط به گروه اصلی سایر منابع درآمدی است که ۲۵/۳۶ درصد از درآمدهای شهرداری از این منبع تأمین شده است. با مراجعه به گروه‌های فرعی درآمدی از گروه سایر منابع درآمدی متوجه می‌شویم که از این مقدار حدود ۲۴/۳۵ درصد درآمدهای از فروش اموال شهرداری تأمین شده است. در مجموع این دو گروه اصلی درآمدی، حدود ۶۵ درصد درآمدهای شهرداری شبستر را تأمین می‌کند.

با توجه به جدول ۱ و نمودار ۱، در سال ۱۳۸۹ با کاهش شدیدی در درآمدهای ناشی از عوارض عمومی روبرو بوده‌ایم که از ۵۳ درصد در سال ۱۳۸۸ به ۲۰ درصد کاهش یافته است. با بررسی دقیق‌تر گروه‌های فرعی درآمدی، این نتیجه به دست آمد که این مورد

جدول ۱- نسبت گروه‌های اصلی درآمدی شهرداری شبستر از کل درآمدهای وصول شده طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳

گروه‌های اصلی درآمدی	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	میانگین ۱۱ سال (به درصد)
درآمدهای ناشی از عوارض عمومی	۰/۳۷	۰/۲۳	۰/۳۸	۰/۳۹	۰/۴۴	۰/۵۳	۰/۲۰	۰/۵۰	۰/۴۷	۰/۴۶	۰/۳۴	۳۹/۲۵
درآمدهای ناشی از عوارض اختصاصی	۰/۲۱	۰/۱۲	۰/۰۸	۰/۰۶	۰/۰۲	۰/۱۳	۰/۱۶	۰/۰۲	۰/۰۷	۰/۰۴	۰/۱۲	۹/۹۴
به خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی شهرداری	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۱۵	۰/۱۰	۰/۰۴	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۰۹	۰/۰۶	۰/۰۷	۸/۸۷
درآمدهای حاصل از وجوده و اموال شهرداری	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۰۳	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۵/۳۰
کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی	۰/۰۴	۰/۰۱	۰/۰۰	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۱۲	۰/۱۰	۰/۰۵	۰/۰۴	۴/۱۰
اعانات، هدایا و دارایی‌ها	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۳	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۳	۰/۰۶	۰/۱۵	۷/۱۷
سایر منابع تأمین اعتبار	۰/۲۷	۰/۱۷	۰/۲۴	۰/۲۵	۰/۱۴	۰/۲۱	۰/۱۴	۰/۱۰	۰/۲۵	۰/۲۶	۰/۲۶	۲۵/۳۶

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۱۳۸۳-۹۳)

نمودار ۱- تحولات درآمدی شهرداری شبستر برای گروه‌های اصلی درآمدی طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ (نمودار سطحی)

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۱۳۸۳-۹۳)

ریزکدهای درآمدی در یازده سال مورد بررسی همیشه فعال بوده‌اند ولی برخی از ریزکدهای درآمدی در همه این سال‌ها فعال نبوده‌اند و از استمرار لازم برخوردار نبوده‌اند. البته باید اشاره کرد برخی از این درآمدها مانند درآمدهای حاصل از مالیات بر ارزش افزوده در سال‌های اخیر فعال شده‌اند و به مرور استمرار یافته‌اند.

بررسی ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر از لحاظ تداوم‌پذیری طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳

برای سنجش تداوم‌پذیری ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر، به بررسی تعداد سال‌هایی که این درآمدها در یازده سال اخیر فعال بوده‌اند، پرداخته شد. با توجه به جدول ۲ مشاهده می‌شود که برخی از

جدول ۲- رتبه‌بندی تداوم‌پذیری ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر طی ۱۱ سال ۱۳۸۳-۹۳

رتبه	ریزکدهای درآمدی	تداوم‌پذیری	رتبه	ریزکدهای درآمدی	تداوم‌پذیری
۱	عارض اسناد رسمی	۱۱	۳۹	فروش سرقفلی	۷
۲	عارض بر پروانه‌های ساختمانی	۱۱	۴۰	عارض معاینه انوبل	۶
۳	عارض بر مازاد تراکم	۱۱	۴۱	عارض ثبت‌نام آرامیش رانندگی	۶
۴	عارض بر تکیک اراضی و ساختمانی	۱۱	۴۲	درآمد حاصل از پارکینگ و پارکومترها	۶
۵	عارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	۱۱	۴۳	فروش حقوق اتفاقی	۵
۶	عارض بر معاملات غیرمنقول	۱۱	۴۴	عارض گاز	۵
۷	عارض بیلیت مسافرت و باربری	۱۱	۴۵	عارض آب‌باهای مشترکین	۵
۸	عارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	۱۱	۴۶	عارض تلفن همراه و ثابت	۵
۹	عارض بر پروانه‌های کسب و پیشنه و حق صدور پروانه	۱۱	۴۷	عارض گذرنامه	۵
۱۰	عارض %۳ حق‌النظراءه مهندسین ناظر ساختمان و سایر حق‌النظراءه	۱۱	۴۸	عارض برق	۵
۱۱	عارض حذف پارکینگ	۱۱	۴۹	عارض بر فروش کالا و ارائه خدمات	۵
۱۲	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم حفاری	۱۱	۵۰	عارض صدور پروانه تاکسیرانی	۵
۱۳	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	۱۱	۵۱	کمک به بودجه شهرداری	۵
۱۴	درآمد حاصل از فروش جمع‌آوری زباله	۱۱	۵۲	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۵
۱۵	درآمد حاصل از خدمات آماده‌سازی	۱۱	۵۳	حق امتیاز تاکسی	۵
۱۶	درآمد غسالخانه و گورستان	۱۱	۵۴	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	۵
۱۷	مال الاجاره ساختمان‌ها و تأسیسات	۱۱	۵۵	کمک به سیستم حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون‌شهری	۴
۱۸	درآمد حاصل از بازارهای روز و هفتگی	۱۱	۵۶	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۴
۱۹	جزیمه کمیسیون ماده صد	۱۱	۵۷	سهیم شهرداری از عوارض وصول متمنز	۳
۲۰	فروش اموال غیرمنقول	۱۱	۵۸	درآمد اتوبوس‌رانی و مینی‌بوس‌رانی	۳
۲۱	فروش اموال منقول و اسقاط	۱۱	۵۹	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبل	۳
۲۲	درآمد حاصل از خدمات شهری	۱۰	۶۰	عارض سطح شهر	۲
۲۲	درآمد کشتارگاه	۱۰	۶۱	عارض بر معاملات و سایر نقلیه	۲
۲۴	درآمد حاصل از کرایه ماشینین آلات و وسائل نقلیه	۱۰	۶۲	عارض حق بیمه حریق	۲
۲۵	خودباری شهر و دهایی دریافتی	۱۰	۶۳	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	۲
۲۶	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	۱۰	۶۴	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	۲
۲۷	جرائم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	۱۰	۶۵	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی	۲
۲۸	درآمد پارک‌ها	۹	۶۶	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۲
۲۹	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری	۹	۶۷	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۶)	۲
۳۰	عارض توسعه استگاههای آتش‌نشانی	۸	۶۸	جزیمه سد معبر	۲
۳۱	عارض نوسازی	۸	۶۹	افزایش عوارض سالیانه خودروهای سواری	۱
۳۲	عارض بر قراردادها	۸	۷۰	تجهیز شهرداری به ماشین‌آلات	۱
۳۲	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	۸	۷۱	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	۱
۳۴	حق تشریف	۸	۷۲	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	۱
۳۵	جرائم قطع درختان شهری و غرامت‌ها	۸	۷۳	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش عمومی	۱
۳۶	عارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	۷	۷۴	حق ورودی به تأسیسات شهرداری	۱
۳۷	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	۷	۷۵	سایر کمک‌های اعطایی دولت و سایر سازمان‌های دولتی	۱
۳۸	کمک بلاعوض عمرانی دولت	۷	۷۶	جرائم تخلفات ساختمانی و شهری و غرامت‌ها	۱

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۱۳۸۳-۹۳)

از ریزکدهای درآمدی طی یازده سال محسوب شد. در جدول ۳، ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر از لحاظ میزان پوشش دادن هزینه‌های شهرداری در یازده سال مورد بررسی، رتبه‌بندی شده است؛ برای مثال در یازده سال مورد بررسی، ۲۱/۵۱ درصد هزینه‌های شهرداری از طریق ریزکد درآمدی فروش اموال غیرمنقول شهرداری پوشش داده شده است. با توجه به جدول ۳ مشاهده می‌شود که از بین همه ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر، درآمدهای حاصل از فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم و درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها، بیشترین میزان انعطاف‌پذیری را داشته‌اند و بیشتر هزینه‌های شهرداری از محل این‌گونه درآمدها پوشش داده شده است.

حدود ۶۷/۳۲ درصد از کل هزینه‌های شهرداری تنها از طریق ۱۰ ریزکد درآمدی تأمین می‌شود. این ریزکدهای درآمدی عبارتند از: فروش اموال غیرمنقول (۲۱/۵۱ درصد)، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی (۱۳/۶۹ درصد)، عوارض بر مازاد تراکم (۸/۳۸ درصد)، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها (۴/۵۷ درصد) و عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده) با ۳/۸۳ درصد، عوارض بر حذف پارکینگ (۳/۴۹ درصد)، عوارض بر معاملات غیرمنقول (۳/۴۶ درصد)، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات عمرانی ملی و استانی) با ۲/۷۱ درصد، کمک به بودجه شهرداری با ۳/۳۹ درصد و درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری (۲/۲۹ درصد).

از لحاظ استمرار درآمدهایی مثل: عوارض استناد رسمی، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم، عوارض بر تفکیک اراضی و ساختمانی، عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی و ...، بیشترین استمرار را برای شهرداری شبستر طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۹۳ داشته‌اند. اما نکته‌ای که در این بین وجود دارد، استمرار برخی از ریزکدهای درآمدی ناسالم مانند: عوارض بر مازاد تراکم و عوارض حذف پارکینگ و غیره و عدم استمرار ریزکدهای درآمدی سالم مانند: درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات و درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی و غیره در سال‌های مورد بررسی است که با برنامه‌ریزی مناسب می‌توانست به درآمدی پایدار برای شهرداری تبدیل شود. از طرفی همان‌طور که در نمودار ۱ نیز مشاهده شد، در سال ۱۳۸۹ شاهد افت شدیدی در درآمدها ناشی از عوارض بر اراضی و ساختمان‌ها بوده‌ایم و با کاهشی ۳۳ درصدی به ۱۳ درصد در سال ۱۳۸۹ رسیده است و نشان می‌دهد که عوارض ناشی از ساخت‌وساز اگرچه در سال‌های اخیر همواره وجود داشته است ولی واستگی زیاد به این‌گونه درآمدها، مدیریت مطلوب شهری را با تهدیدات جدی مواجه می‌کند؛ لذا کاهش واستگی به این‌گونه درآمدها و در نظر گرفتن درآمدهای جدیدی که نوسانات کمتری داشته باشند، ضروری است.

بررسی ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر از حیث انعطاف‌پذیری طی سال‌های ۱۳۸۲-۹۳ برای بررسی انعطاف‌پذیری ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر، میانگین درصد هر یک

جدول ۳- رتبه‌بندی انعطاف‌پذیری ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر طی ۱۱ سال ۹۳-۸۴

رتبه	ریزکدهای درآمدی	انعطاف‌پذیری	رتبه	ریزکدهای درآمدی	انعطاف‌پذیری
۱	فروش اموال غیرمنقول	۲۱/۵۱	۳۹	عوارض استاد رسمی	۰/۳۲
۲	عوارض بر پروانه‌های ساختمانی	۱۳/۶۹	۴۰	حق‌النظامه مهندسین ناظر ساختمان و سایر حق‌النظامه	۰/۲۹
۳	عوارض بر مازاد تراکم	۸/۳۸	۴۱	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۶)	۰/۲۹
۴	درآمد حاصل از تعییر کاربری‌ها	۴/۵۷	۴۲	درآمد حاصل از خدمات شهری	۰/۲۸
۵	عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات	۳/۸۳	۴۳	حق تشرف	۰/۲۷
۶	عوارض حذف پارکینگ	۳/۴۹	۴۴	فروش حقوق انتفاعی	۰/۲۷
۷	عوارض بر معاملات غیرمنقول	۳/۴۶	۴۵	عوارض برق	۰/۲۶
۸	کمک بلاعوض عمرانی دولت	۳/۳۹	۴۶	درآمد کشتارگاه	۰/۲۱
۹	کمک به بودجه شهرداری	۲/۷۱	۴۷	عوارض توسعه ایستگاههای آتش‌نشانی	۰/۱۹
۱۰	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری	۲/۲۹	۴۸	عوارض گاز	۰/۱۶
۱۱	فروش اموال منقول و اسقاط	۱/۹۷	۴۹	جریمه سد معبیر	۰/۱۳
۱۲	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم حفاری	۱/۹۷	۵۰	عوارض گذرنامه	۰/۱۱
۱۳	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۱/۶۳	۵۱	درآمد پارک‌ها	۰/۱۱
۱۴	عوارض بر تفکیک اراضی و ساختمانی	۱/۵۴	۵۲	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	۰/۰۹
۱۵	سهم شهرداری از عوارض وصول متمرکز	۱/۴۷	۵۳	سایر کمک‌های اعطایی دولت و سایر سازمان‌های دولتی	۰/۰۸
۱۶	درآمد حاصل از فروش جمع‌آوری زباله	۱/۳۷	۵۴	عوارض بر قراردادها	۰/۰۸
۱۷	عوارض نوسازی	۱/۳۷	۵۵	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	۰/۰۸
۱۸	جریمه کمیسیون ماده صد	۱/۳۳	۵۶	عوارض معاينه اتومبیل	۰/۰۸
۱۹	درآمد حاصل از خدمات آماده‌سازی	۱/۱۸	۵۷	درآمد حاصل از پارکینگ و پارک‌ومترها	۰/۰۸
۲۰	عوارض بر پروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور پروانه	۱/۱	۵۸	عوارض آبهای مشترکین	۰/۰۷
۲۱	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبل	۱/۰۱	۵۹	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	۰/۰۷
۲۲	درآمد حاصل از بازارهای روز و هفتگی	۰/۹۱	۶۰	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۰/۰۵
۲۳	عوارض بیلت مسافت و باربری	۰/۸۸	۶۱	تجهیز شهرداری به ماشین‌آلات	۰/۰۴
۲۴	عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	۰/۸۲	۶۲	عوارض صدور پروانه تاکسیرانی	۰/۰۴
۲۵	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	۰/۷۷	۶۳	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی	۰/۰۳
۲۶	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	۰/۷۳	۶۴	عوارض بر معاملات وسایط نقلیه	۰/۰۳
۲۷	عوارض سطح شهر	۰/۶۲	۶۵	عوارض ثبت‌نام آزمایش رانندگی	۰/۰۳
۲۸	فروش سرقلی	۰/۵۹	۶۶	حق امتیاز تاکسی	۰/۰۲
۲۹	کمک به سیستم حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون‌شهری	۰/۵۹	۶۷	جریمه قطع درختان شهری و غرامت‌ها	۰/۰۲
۳۰	مال الاجاره ساختمان‌ها و تأسیسات	۰/۵۷	۶۸	درآمد اتوبوس‌رانی و مینی‌بوس‌رانی	۰/۰۱
۳۱	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش عمومی	۰/۵۵	۶۹	عوارض حق بیمه حریق	۰/۰۱
۳۲	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	۰/۵۲	۷۰	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	.
۳۳	جرائم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	۰/۴۷	۷۱	حق ورودیه به تأسیسات شهرداری	.
۳۴	درآمد غسالخانه و گورستان	۰/۴۶	۷۲	جرائم تخلفات ساختمانی و شهری و غرامت‌ها	.
۳۵	درآمد حاصل از کرایه ماشین‌آلات و وسایل نقلیه	۰/۴۴	۷۳	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	.
۳۶	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۳۵	۷۴	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	۰/۰۱
۳۷	عوارض تلفن همراه و ثابت	۰/۳۳	۷۵	افزایش عوارض سالیانه خودروهای سواری	.
۳۸	خودیاری شهروندان و هدایای دریافتی	۰/۳۲	۷۶	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	.

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۹۳-۸۴)

شاخص‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی‌شانون وزن‌دهی شده و در نهایت با استفاده از تکنیک تاپسیس، ریزکدهای درآمدی رتبه‌بندی شدند. بر این اساس رتبه‌بندی بالاترین و پایین‌ترین مطلوبیت درآمدهای شهرداری مشخص شده است. در جدول ۴ رتبه‌بندی

بررسی ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر از لحاظ مطلوبیت طی سال‌های ۹۳-۸۴

با توجه به شاخص‌های بیان شده، میزان مطلوبیت هریک از ریزکدهای درآمدی شهرداری شبستر از لحاظ کردن نظرات کارشناسان شهرداری امتیازدهی شدند.

۱۰/۸۵ درصد را درآمدهای با مطلوبیت متوسط و ۴۶/۱۵ درصد را درآمدهای با مطلوبیت بالا تشکیل می‌دهند. جداول ۵ و ۶ هر یک از درآمدهای با مطلوبیت پایین، مطلوبیت متوسط و مطلوب بالا را با توجه به میزان انعطاف‌پذیری آن‌ها طی سال‌های ۹۳-۱۳۸۳ نشان می‌دهد.

درآمدهای شهرداری شبستر براساس مؤلفه‌های مطلوبیت درآمدی آمده است. از طرفی اگر درآمدهای شهرداری شبستر را به سه گروه درآمدهای با مطلوبیت پایین، درآمدهای با مطلوبیت متوسط و درآمدهای با مطلوبیت بالا، تقسیم‌بندی کنیم، حدود ۴۳ درصد از درآمدهای شهرداری را درآمدهای با مطلوبیت پایین،

جدول ۴- رتبه‌بندی درآمدهای شهرداری شبستر براساس مؤلفه‌های مطلوبیت درآمدی (ماتریس بی مقیاس)

رتبه	ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت اقتصادی	مطلوبیت زیست محیطی	ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت کالبدی	ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت زیست محیطی	ریزکدهای درآمدی	مطابقت اجتماعی
۱	کمک بلاعوض عمرانی دولت	۰/۱۶۴	درآمد حاصل از فروش جمع‌آوری زباله	۰/۱۷۲	کمک بلاعوض عمرانی دولت	۰/۱۶۴	کمک بلاعوض عمرانی دولت	۰/۱۶۴	۰/۱۶۶
۲	عوارض بر بروانه‌های ساختمانی	۰/۱۵۹	سهم شهرداری از عوارض وصول مرکز	۰/۱۶۴	سهم شهرداری از عوارض سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی	۰/۱۵۷	سهم شهرداری از عوارض وصول مرکز	۰/۱۵۹	۰/۱۵۵
۳	سهم شهرداری از عوارض وصول مرکز	۰/۱۵۷	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی	۰/۱۵۹	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری (کد ۵۰۱۰۰۵) دوازده در هزار گمرکی	۰/۱۵۵	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۱۵۵	۰/۱۵۵
۴	عوارض نوسازی	۰/۱۵۲	عوارض سطح شهر	۰/۱۵۶	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش عمومی	۰/۱۵۵	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	۰/۱۴۷	۰/۱۴۹
۵	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۰/۱۵۲	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۰/۱۵۴	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۰/۱۴۷	عوارض بر تغییک اراضی و ساختمانی	۰/۱۴۹	۰/۱۴۹
۶	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی	۰/۱۴۷	عوارض بر تغییک اراضی و ساختمانی	۰/۱۵۱	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۰/۱۴۹	عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات	۰/۱۴۴	۰/۱۴۹
۷	عوارض بر تغییک اراضی و ساختمانی	۰/۱۴۵	کمک به بودجه شهرداری	۰/۱۵۱	کمک به بودجه شهرداری	۰/۱۴۴	درآمد حاصل از خدمات شهری	۰/۱۴۴	۰/۱۴۹
۸	کمک به بودجه شهرداری	۰/۱۴۵	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۱۴۸	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری	۰/۱۴۴	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۱۴۴	۰/۱۴۴
۹	درآمد حاصل از عوارض محصولات کارخانجات شهرداری	۰/۱۴۲	درآمد حاصل از خدمات شهری	۰/۱۴۳	سهم شهرداری از عوارض وصول مرکز	۰/۱۴۴	درآمد حاصل از خدمات شهری	۰/۱۴۱	۰/۱۴۱
۱۰	فروش اموال غیرمنقول	۰/۱۴	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش عمومی	۰/۱۴۳	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی	۰/۱۳۸	سهم شهرداری از عوارض وصول مرکز	۰/۱۴۱	۰/۱۴۱
۱۱	درآمد حاصل از خدمات شهری	۰/۱۴	عوارض سطح شهر	۰/۱۴	عوارض سطح شهر	۰/۱۳۵	عوارض بر بروانه‌های ساختمانی	۰/۱۳۸	۰/۱۳۸
۱۲	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش عمومی	۰/۱۴	عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات	۰/۱۴	عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات	۰/۱۳۵	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	۰/۱۳۸	۰/۱۳۸
۱۳	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم خفاری	۰/۱۳۵	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	۰/۱۴	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	۰/۱۳۵	سایر کمک‌های اعطایی دولت و سایر سازمان‌های دولتی	۰/۱۳۸	۰/۱۳۸
۱۴	درآمد حاصل از خدمات آمده‌سازی	۰/۱۳۵	عوارض بر بروانه‌های ساختمانی	۰/۱۳۷	عوارض بر بروانه‌های ساختمانی	۰/۱۳۳	عوارض بر پروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور پروانه	۰/۱۳۵	۰/۱۳۵
۱۵	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	۰/۱۳۵	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم خفاری	۰/۱۳۲	درآمد غسالخانه و گورستان	۰/۱۳۳	خودباری شهروندان و هدایای دریافتی	۰/۱۳۵	۰/۱۳۵
۱۶	تجهیز شهرداری به ماشین‌آلات	۰/۱۳۵	درآمد حاصل از خدمات آمده‌سازی	۰/۱۳۲	درآمد حاصل از خدمات روز و هفتگی	۰/۱۳۳	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتش‌نشانی	۰/۱۳۵	۰/۱۳۵
۱۷	حق تشریف	۰/۱۳۳	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری	۰/۱۳۲	درآمد حاصل از خدمات شهری	۰/۱۳۳	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۱۳۵	۰/۱۳۵
۱۸	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۱۳۳	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)	۰/۱۳۲	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتش‌نشانی	۰/۱۳۳	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	۰/۱۳۵	۰/۱۳۵

رتبه	ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت اقتصادی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت کالابدی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت زیستمحیطی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	رتبه اجتماعی
۱۹	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۶)	تجهیز شهرداری به ماشین آلات	حق تشریف	۰/۱۳۲	تجهیز شهرداری به ماشین آلات	۰/۱۳۳	تجهیز شهرداری به ماشین آلات	.۰/۱۳۲
۲۰	سایر کمکهای اعطایی دولت و سایر سازمان‌های دولتی	دولت و سایر سازمان‌های دولتی	درآمد حاصل از کرایه ماشین آلات و وسائل نقلیه	۰/۱۳۲	سایر کمکهای اعطایی دولت و سایر سازمان‌های دولتی	۰/۱۳۰	عوارض بر بروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور بروانه	.۰/۱۳۲
۲۱	عوارض بر بروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور بروانه	مال الاجاره ساختمان‌ها و تأسیسات	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبل	۰/۱۲۹	درآمد حاصل از فروش جمع آوری زباله	۰/۱۳	درآمد حاصل از کرایه ماشین آلات و وسائل نقلیه	.۰/۱۳۰
۲۲	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	درآمد حاصل از فروش جمع آوری زباله	حق ورودیه به تأسیسات شهرداری	۰/۱۲۷	درآمد حاصل از فروش جمله	۰/۱۲	کمک به سیستم حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون شهری	.۰/۱۳۰
۲۳	عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	درآمد حاصل از بازارهای روز و هفتگی	درآمد پارک‌ها	۰/۱۲۷	درآمد حاصل از کرایه ماشین آلات و وسائل نقلیه	۰/۱۳	درآمد حاصل از خدمات آماده‌سازی	.۰/۱۲۷
۲۴	عوارض سطح شهر	حق تشریف	کمک به سیستم حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون شهری	۰/۱۲۷	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	۰/۱۲	عوارض سطح شهر	.۰/۱۲۷
۲۵	درآمد حاصل از فروش جمع آوری زباله	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	عوارض بلیت مسافرت و باربری	۰/۱۲۴	حق ورودیه به تأسیسات شهرداری	۰/۱۲۸	عوارض بلیت مسافرت و باربری	.۰/۱۲۴
۲۶	فروش سرقفلی	حق ورودیه به تأسیسات شهرداری	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم حفاری	۰/۱۲۴	درآمد حاصل از کرایه ماشین آلات و وسائل نقلیه	۰/۱۲۸	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم حفاری	.۰/۱۲۴
۲۷	عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات	درآمد حاصل از کرایه ماشین آلات و وسائل نقلیه	عوارض نوسازی	۰/۱۲۴	عوارض نوسازی	۰/۱۲۴	درآمد کشتارگاه	.۰/۱۲۴
۲۸	درآمد حاصل از بازارهای روز و هفتگی	خودباری شهر وندان و هدایای دریافتی	درآمد کشتارگاه	۰/۱۲۱	خودباری شهر وندان و هدایای دریافتی	۰/۱۲۵	عوارض حق بیمه حریق	.۰/۱۲۱
۲۹	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	درآمد پارک‌ها	خودباری شهر وندان و هدایای دریافتی	۰/۱۲۱	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	۰/۱۲۱	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۶)	.۰/۱۲۱
۳۰	درآمد کشتارگاه	درآمد کشتارگاه	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتش‌نشانی	۰/۱۲۱	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	۰/۱۲۱	عوارض اسناد رسمی	.۰/۱۲۱
۳۱	درآمد حاصل از پارکینگ و پارک‌کوئترها	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	عوارض معاينه اتومبیل	۰/۱۲۱	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	۰/۱۲۱	عوارض %.۳ حق النظاره مهندسین ناظر ساختمان و سایر حق النظاره	.۰/۱۲۱
۳۲	جرائم کمیسیون ماده صد	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	۰/۱۱۹	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	۰/۱۱۸	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	.۰/۱۲۱
۳۳	فروش اموال منقول و اسقاط	عوارض بر بروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور بروانه	تجهیز شهرداری به ماشین آلات	۰/۱۱۶	عوارض بر بروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور بروانه	۰/۱۱۸	درآمد پارک‌ها	.۰/۱۱۸
۳۴	درآمد غسالخانه و گورستان	درآمد کشتارگاه	عوارض %.۳ حق النظاره مهندسین ناظر ساختمان و سایر حق النظارت	۰/۱۱۶	درآمد غسالخانه و گورستان	۰/۱۱۶	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبل	.۰/۱۱۶
۳۵	درآمد حاصل از کرایه ماشین آلات و وسائل نقلیه	عوارض صدور بروانه تاکسیرانی	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری	۰/۱۱۶	درآمد حاصل از فروش ناشدها	۰/۱۱۱	عوارض بر تقییک اراضی و ساختمانی	.۰/۱۱۶
۳۶	عوارض بر مازاد تراکم	درآمد غسالخانه و گورستان	عوارض گاز	۰/۱۱۳	درآمد غسالخانه و گورستان	۰/۱۱۱	درآمد حاصل از بازارهای روز و هفتگی	.۰/۱۱۶
۳۷	مال الاجاره ساختمان‌ها و تأسیسات	درآمد غسالخانه و گورستان	عوارض بر معاملات و سایط نقشه	۰/۱۱۳	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقشه	۰/۱۱۱	عوارض صدور بروانه تاکسیرانی	.۰/۱۱۶
۳۸	خودباری شهر وندان و هدایای دریافتی	درآمد غسالخانه و گورستان	عوارض حق بیمه حریق	۰/۱۱۱	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقشه	۰/۱۱۱	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	.۰/۱۱۶
۳۹	درآمد پارک‌ها	درآمد کشتارگاه	مال الاجاره ساختمان‌ها و تأسیسات	۰/۱۱۱	عوارض %.۳ حق النظاره مهندسین ناظر ساختمان و سایر حق النظاره	۰/۱۱۱	حق ورودیه به تأسیسات شهرداری	.۰/۱۱۳
۴۰	کمک به سیستم حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون شهری	عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	عوارض صدور بروانه تاکسیرانی	۰/۱۱۱	عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	۰/۱۱۱	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتش‌نشانی	.۰/۱۱۳
۴۱	عوارض بر قراردادها	عوارض بر معاملات غیرمنقول	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقشه	۰/۱۰۸	عوارض بر معاملات غیرمنقول	۰/۱۰۹	حق تشریف	.۰/۱۱۰

رتبه	ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت اقتصادی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت کالبدهی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت زیستمحیطی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت اجتماعی
۴۲	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	فروش سرفلی	۰/۱۰۸	فروش سرفلی	۰/۱۱۰	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	۰/۱۱۰
۴۳	عوارض بر معاملات وسایط نقلیه	عوارض بر معاملات وسایط نقلیه	عوارض آب‌های مشترکین	۰/۱۱۰	حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون‌شهری	کمک به سیستم	عوارض بر معاملات وسایط نقلیه	۰/۱۱۰
۴۴	عوارض حق بیمه حريق آسفالت	عوارض حق بیمه حريق آسفالت	عوارض برق	۰/۱۱۰	عوارض حق بیمه حريق	۰/۱۰۶	عوارض بر معاملات غیرمنقول	۰/۱۱۰
۴۵	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	عوارض استناد رسمی	۰/۱۰۷	عوارض بر قراردادها	۰/۱۰۶	عوارض بلیت مسافرت و بازبری	۰/۱۰۷
۴۶	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	درآمد حاصل از خدمات آماده‌سازی	۰/۱۰۷	درآمد حاصل از پارکینگ و پارکومنترها	۰/۱۰۵	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتشنشانی	۰/۱۰۴
۴۷	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتشنشانی	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتشنشانی	عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	۰/۱۰۷	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبل	۰/۱۰۵	عوارض پرداخت خلافات ساختمانی و شهری و غرامتها	۰/۱۰۴
۴۸	عوارض پرداخت خلافات ساختمانی و شهری و غرامتها	عوارض پرداخت خلافات ساختمانی و شهری و غرامتها	عوارض گذرنامه	۰/۱۰۴	عوارض بر معاملات وسایط نقلیه	۰/۱۰۵	افرازی عوارض سالیانه خودروهای سواری	۰/۱۰۴
۴۹	افرازی عوارض سالیانه خودروهای سواری	افرازی عوارض سالیانه خودروهای سواری	عوارض بر پروانه‌های ساختمانی	۰/۱۰۴	عوارض بلیت مسافرت و بازبری	۰/۱	عوارض تلفن همراه و سایر حق‌النظراء	۰/۱۰۴
۵۰	عوارض تلفن همراه و سایر حق‌النظراء	عوارض تلفن همراه و سایر حق‌النظراء	عوارض بر تکنیک اراضی و ساختمانی	۰/۱۰۴	جزائم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	۰/۱	مهندنسین ناظر ساختمان و سایر حق‌النظراء	۰/۱۰۴
۵۱	عوارض معاینه اتومبیل	عوارض معاینه اتومبیل	عوارض تلفن همراه و ثابت	۰/۱۰۴	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	۰/۱	عوارض حق بیمه حريق	۰/۱۰۴
۵۲	عوارض حق بیمه حريق	عوارض حق بیمه حريق	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	۰/۱۰۱	عوارض گذرنامه	۰/۱	عوارض صدور پرونده تاکسیرانی	۰/۱۰۱
۵۳	عوارض صدور پرونده تاکسیرانی	عوارض صدور پرونده تاکسیرانی	افزایش عوارض سالیانه خودروهای سواری	۰/۱۰۱	حق امتیاز تاکسی	۰/۰۹۷	عوارض حذف پارکینگ	۰/۰۹۹
۵۴	عوارض حذف پارکینگ	عوارض حذف پارکینگ	عوارض بر معاملات غیرمنقول	۰/۰۹۹	درآمد اتوبوس‌رانی و مینی‌بوس‌رانی	۰/۱۰۱	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۰/۰۹۷
۵۵	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	۰/۰۹۹	افزایش عوارض سالیانه خودروهای سواری	۰/۰۹۷	عوارض اسقاط	۰/۰۹۴
۵۶	عوارض اسقاط	عوارض اسقاط	درآمد حاصل از پارکینگ و پارکومنترها	۰/۰۹۹	فروش اموال منقول و اسقاط	۰/۰۹۴	عوارض گاز	۰/۰۹۲
۵۷	عوارض آب‌های مشترکین	عوارض آب‌های مشترکین	درآمد ناشی از راهه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۰/۰۹۹	عوارض آب‌های مشترکین	۰/۰۹۴	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	۰/۰۹۲
۵۸	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	فروش اموال منقول و اسقاط	۰/۰۹۶	عوارض ثبت‌نام آزمایش رانندگی	۰/۰۹۲	عوارض گذرنامه	۰/۰۹۶
۵۹	عوارض گذرنامه	عوارض گذرنامه	عوارض ثبت‌نام آزمایش رانندگی	۰/۰۹۶	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۰/۰۹۲	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	۰/۰۹۶
۶۰	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	حق امتیاز تاکسی	۰/۰۹۶	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۰/۰۹۲	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	۰/۰۹۶
۶۱	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	۰/۰۹۶	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	۰/۰۹۲	فروش حقوق انتفاعی	۰/۰۹۳
۶۲	فروش حقوق انتفاعی	فروش حقوق انتفاعی	عوارض بر قراردادها	۰/۰۹۳	عوارض معاینه اتومبیل	۰/۰۸۹	عوارض تلفن همراه و ثابت	۰/۰۹۳
۶۳	عوارض تلفن همراه و ثابت	عوارض تلفن همراه و ثابت	عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	۰/۰۹۳	عوارض حقوق انتفاعی	۰/۰۸۹	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	۰/۰۹۳
۶۴	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	عوارض ثبت‌نام آزمایش رانندگی	۰/۰۹۳	فروش حقوق انتفاعی	۰/۰۸۹	حق ورودی به تأسیسات شهرداری	۰/۰۹۳
۶۵	حق ورودی به تأسیسات شهرداری	حق ورودی به تأسیسات شهرداری	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	۰/۰۸۷	عوارض برق	۰/۰۸۹	عوارض بر بالکن	۰/۰۸۷
۶۶	عوارض بر بالکن	عوارض بر بالکن	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	۰/۰۸۷	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	۰/۰۸۹	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	۰/۰۸۷
۶۷	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	۰/۰۸۷	عوارض برق	۰/۰۸۴	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	۰/۰۸۴

رتبه	ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت اقتصادی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت کالبدی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	مطلوبیت زیستمحیطی	مطلوبیت ریزکدهای درآمدی	رتبه اجتماعی
۶۸	عوارض ثبت‌نام آزمایش رانندگی	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	جirimه سد معبر	۰/۰۸۱	جirimه سد معبر	۰/۰۷۶	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	۰/۰۷۳
۶۹	حق استیاز تاکسی	عوارض اسناد رسمی	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	۰/۰۷۸	عوارض اسناد رسمی	۰/۰۷۰	فروش اموال غیرمنقول	۰/۰۷۰
۷۰	درآمد اتوبوس‌رانی و مینی‌بوس‌رانی	فروش اموال غیرمنقول	فروش اموال غیرمنقول	۰/۰۷۸	فروش اموال غیرمنقول	۰/۰۶۵	جراحت تخلفات ساختمانی و شهری و غرامتها	۰/۰۷۰
۷۱	چراهم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	چراهم تخلفات ساختمانی و شهری و غرامتها	چراهم قطع درختان شهری و غرامتها	۰/۰۶۷	چراهم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	۰/۰۶۲	چراهم تخلفات ساختمانی و شهری و غرامتها	۰/۰۶۷
۷۲	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبل	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	۰/۰۶۲	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	۰/۰۵۹	چراهم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	۰/۰۵۹
۷۳	عوارض اسناد رسمی	چirimه قطع درختان شهری و غرامتها	چirimه قطع درختان شهری و غرامتها	۰/۰۵۷	چirimه قطع درختان شهری و غرامتها	۰/۰۵۶	چirimه قطع درختان شهری و غرامتها	۰/۰۵۳
۷۴	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	چirimه کمیسیون ماده صد	چirimه کمیسیون ماده صد	۰/۰۴۶	چirimه کمیسیون ماده صد	۰/۰۳۶	چirimه کمیسیون ماده صد	۰/۰۴۸
۷۵	چirimه قطع درختان شهری و غرامتها	عوارض بر مازاد تراکم	عوارض حذف پارکینگ	۰/۰۴۳	عوارض بر مازاد تراکم	۰/۰۲۸	عوارض حذف پارکینگ	۰/۰۳۱
۷۶	چirimه سد معبر	عوارض حذف پارکینگ	عوارض بر مازاد تراکم	۰/۰۳۵	عوارض حذف پارکینگ	۰/۰۲۲	عوارض بر مازاد تراکم	۰/۰۲۲

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۱۳۸۳-۹۳)

جدول ۵- سهم درآمدهای با مطلوبیت پایین و با مطلوبیت متوسط از کل درآمدهای شبستر طی سال‌های ۹۳-۱۳۸۳

درآمدهای با مطلوبیت متوسط	انعطاف‌پذیری	درآمدهای با مطلوبیت پایین	انعطاف‌پذیری
درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات آسفالت	۰/۰۸	درآمد اتوبوس‌رانی و مینی‌بوس‌رانی	۰/۰۱
عوارض بر معاملات وسایط نقلیه	۰/۰۳	درآمد حاصل از نقل و انتقال تاکسی	*
حق کارشناسی و فروش نقشه‌ها	۰/۰۹	درآمد ناشی از ارائه خدمات مینی‌بوس‌رانی و تاکسیرانی	۰/۰۵
عوارض سالیانه خودروهای سواری و سایر وسایط نقلیه	۰/۷۷	فروش حقوق انتفاعی	۰/۲۷
فروش سرقفلی	۰/۵۹	فروش اموال منقول و اسقاط	۱/۹۷
عوارض بر تولید یا فروش محصولات تولیدی	۰/۸۲	حق استیاز تاکسی	۰/۰۲
درآمد حاصل از پارکینگ و پارکومترها	۰/۰۸	عوارض برآمد آزمایش رانندگی	۰/۰۳
عوارض گاز	۰/۱۶	حق بهره‌برداری از خطوط حمل مسافر داخل شهر	*
درآمد حاصل از سایر تأسیسات شهرداری	۰/۵۲	چراهم متعلقه از تأخیر پرداخت عوارض ۲/۵ درصد	۰/۴۷
عوارض بر معاملات غیرمنقول	۳/۴۶	فروش اموال غیرمنقول	۲۱/۵۱
عوارض گذرنامه	۰/۱۱	عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی	۰/۷۳
عوارض آبهای مشترکین	۰/۰۷	درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها	۴/۵۷
عوارض معاینه اتوبیل	۰/۰۸	چirimه سد معبر	۰/۱۳
عوارض اسناد رسمی	۰/۳۲	چراهم تخلفات ساختمانی و شهری و غرامتها	*
عوارض برق	۰/۲۶	چirimه قطع درختان شهری و غرامتها	۰/۰۲
عوارض ثلفن همراه و ثابت	۰/۳۳	چirimه کمیسیون ماده صد	۱/۳۳
عوارض بر قراردادها	۰/۰۸	عوارض بر مازاد تراکم	۸/۳۸
افزایش عوارض سالیانه خودروهای سواری	۰	عوارض حذف پارکینگ	۳/۴۹
سایر موارد	۳/۰۲	-	-
مجموع	۱۰/۸۵	مجموع	۴۳

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۱۳۸۳-۹۳)

جدول ۶- سهم درآمدهای با مطلوبیت بالا از کل درآمدهای شهرداری شبستر طی سال‌های ۹۳-۱۳۸۳

اعطاف‌پذیری	درآمدهای با مطلوبیت بالا	اعطاف‌پذیری	درآمدهای با مطلوبیت بالا
۱/۹۷	حق آسفالت و لکه‌گیری و ترمیم خفاری	۳/۳۹	کمک بلاعوض عمرانی دولت
۰/۴۶	درآمد غسالخانه و گورستان	۲/۷۱	کمک به بودجه شهرداری
۰/۰۷	درآمد حاصل از آگهی‌های تجاری	۰/۰۳	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی
۰/۹۱	درآمد حاصل از بازارهای روز و هفتگی	۱/۴۷	سهم شهرداری از عوارض وصول متمرکز
۰/۳۲	خودیاری شهروندان و هدایای دریافتی	۰/۵۵	درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری در بخش عمومی
۰/۲۷	حق تشرف	۱/۶۳	کمک به اجرای طرح‌های توسعه عمران و خدمات شهری
۱/۵۴	عوارض بر تفکیک اراضی و ساختمانی	۰/۳۵	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۵)
۱/۱۸	درآمد حاصل از خدمات آماده‌سازی	۳/۸۳	عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات
۰/۱۱	درآمد پارک‌ها	۱/۳۷	درآمد حاصل از فروش جمع‌آوری زباله
۰/۵۹	کمک به سیستم حمل و نقل عمومی و عبور و مرور درون‌شهری	۰/۲۸	درآمد حاصل از خدمات شهری
۰/۲۱	درآمد کشتارگاه	۰/۶۲	عوارض سطح شهر
۰/۱۹	عوارض توسعه ایستگاه‌های آتش‌نشانی	۰/۰۸	سایر کمک‌های اعطایی دولت و سایر سازمان‌های دولتی
.	حق ورودیه به تأسیسات شهرداری	۱/۳۷	عوارض نوسازی
.	درآمد حاصل از ارائه خدمات آموزشی	۲/۲۹	درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری
۰/۸۸	عوارض بلیت مسافرت و باربری	۰/۲۹	اعتبارات عمرانی از محل دوازده در هزار گمرکی (کد ۵۰۱۰۰۶)
۰/۵۷	مال‌الاجاره ساختمان‌ها و تأسیسات	۰/۰۴	تجهیز شهرداری به ماشین‌آلات
۰/۰۱	عوارض حق بیمه حریق	.	درآمد حاصل از فروش گل و گیاه و سایر محصولات
۰/۲۹	عوارض٪۳ حق‌النظراء مهندسین ناظر ساختمان و سایر حق‌النظراء	۱۳/۶۹	عوارض بر پروانه‌های ساختمانی
۱/۰۱	مازاد درآمد بر هزینه دوره قبیل	۱/۱	عوارض بر پروانه‌های کسب و پیشه و حق صدور پروانه
۰/۰۴	عوارض صدور پروانه تاکسیرانی	۰/۴۴	درآمد حاصل از کرایه ماشین‌آلات و وسایل نقلیه
	۴۶/۱۵		مجموع

منبع: (بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر، ۹۳-۱۳۸۳)

پارکینگ، عوارض بر معاملات غیرمنقول، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات عمرانی ملی و استانی)، کمک به بودجه شهرداری، درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری. با مقایسه دو روش سنجش پایداری این نتیجه به دست آمد که تقریباً در ۶۵ درصد موارد، نتایج کاملاً مشابهی به دست آمده است و در بقیه موارد نیز اختلاف ناچیزی بین رتبه‌بندی ریزکدهای درآمدی دیده می‌شود. در هر دو روش، درآمدهای حاصل از فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها، عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده)، عوارض حذف پارکینگ، عوارض بر معاملات غیرمنقول، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات عمرانی ملی و استانی)، کمک به بودجه شهرداری، درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات

بررسی درآمدهای شهرداری شبستر از لحاظ پایداری طی سال‌های ۹۳-۱۳۸۳

برای بررسی پایداری درآمدهای شهرداری با استفاده از تکنیک TOPSIS، یکبار زیرشاخه‌های مطلوبیت را هم‌تراز با شاخه‌های تداوم‌پذیری و اعطاف‌پذیری قرار داده و به سنجش پایداری درآمدهای پرداخته شد و بار دیگر، میانگین زیرشاخه‌های مطلوبیت با عنوان یک شاخص به دست آمد و همراه با شاخه‌های تداوم‌پذیری و اعطاف‌پذیری به عنوان سه شاخص پایداری مطرح شد. در هر دو روش انجام شده، ریزکدهای درآمدی زیر به عنوان پایدارترین درآمدهای شهرداری شناخته شد:

فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها، عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده)، عوارض حذف

استمرار برخوردار نبوده‌اند و تنها در برخی سال‌ها فعال بوده‌اند. با بررسی انعطاف‌پذیری مشخص شد که حدود ۶۷/۳۲ درصد از کل هزینه‌های شهرداری تنها از طریق ۱۰ ریزکدهای درآمدی تأمین می‌شود. این ریزکدهای درآمدی عبارتند از: فروش اموال غیرمنقول (۲۱/۵۱ درصد)، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی (۱۳/۶۹ درصد)، عوارض بر مازاد تراکم (۳/۳۸ درصد)، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها (۴/۵۷ درصد) و عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده) با ۳/۸۳ درصد، عوارض بر حذف پارکینگ (۳/۴۹ درصد)، عوارض بر معاملات غیرمنقول (۳/۴۶ درصد)، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات عمرانی ملی و استانی) با ۳/۳۹ درصد، کمک به بودجه شهرداری با ۲/۷۱ و درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری (۲/۲۹ درصد). در این بین نیز حضور ریزکدهای درآمدی با مطلوبیت پایین مانند: فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر حذف پارکینگ دیده می‌شود که نشان می‌دهد بخش زیادی از هزینه‌های شهرداری توسط درآمدهای با مطلوبیت پایین پوشش داده شده است.

طی سال‌های اخیر، برخی از درآمدهای با مطلوبیت پایین و متوسط عمدۀ منبع درآمدی شهرداری شبیستر را تشکیل داده‌اند. اگر درآمدهای شهرداری شبیستر را به سه گروه درآمدهای با مطلوبیت پایین، درآمدهای با مطلوبیت متوسط و درآمدهای با مطلوبیت بالا تقسیم‌بندی کنیم حدود ۴۳ درصد از درآمدهای شهرداری را درآمدهای با مطلوبیت پایین، ۱۰/۸۵ درصد را درآمدهای با مطلوبیت متوسط و ۴۶/۱۵ درصد را درآمدهای با مطلوبیت بالا تشکیل می‌دهند.

با محاسبه پایداری که برابرد سه شاخص اصلی مطلوبیت، تداوم‌پذیری و انعطاف‌پذیری است، مشخص شد که درآمدهای حاصل از فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها، عوارض بر فروش کالا و

شهرداری به عنوان پایدارترین درآمدهای شهرداری شناخته شده‌اند. اما نکته مهمی که در این رتبه‌بندی وجود دارد این است که بسیاری از ریزکدهای درآمدی با مطلوبیت پایین مانند: فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر مازاد تراکم، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها، عوارض حذف پارکینگ و ... در صدر این رتبه‌بندی‌ها قرار گرفته‌اند که حاکی از وابستگی شدید درآمدهای شهرداری شبیستر به درآمدهای نامطلوب است. از بین درآمدهای با مطلوبیت بالا نیز عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده)، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات ملی و استانی)، کمک به بودجه شهرداری، درآمد حاصل از فروش کارخانجات شهرداری و عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، جزء درآمدهایی با پایداری بالا برای شهرداری در نظر گرفته شده است. در مجموع با در نظر گرفتن هر دو روش رتبه‌بندی پایداری ریزکدهای درآمدی می‌توان گفت بیشترین تأثیرگذاری را شاخص‌های انعطاف‌پذیری و سپس تداوم‌پذیری در پایداری و تأمین مالی شهرداری شبیستر داشته‌اند اما به نسبت دو شاخص دیگر، در چگونگی تأمین مالی شهرداری شبیستر برای شاخص مطلوبیت توجه بسیار کمتری شده است.

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در این پژوهش، سه شاخص اصلی پایداری؛ یعنی تداوم‌پذیری، انعطاف‌پذیری و مطلوبیت براساس درآمدهای شهرداری شبیستر طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ بررسی شد. از لحاظ استمرار درآمدهایی مثل: عوارض اسناد رسمی، عوارض بر پروانه‌های ساختمانی، عوارض بر مازاد تراکم، عوارض بر تفکیک اراضی و ساختمانی، عوارض بر بالکن و پیش‌آمدگی و غیره، بیشترین استمرار را برای شهرداری شبیستر طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ در پی داشته‌اند. بر این اساس مشاهده می‌شود که بسیاری از ریزکدهای با مطلوبیت پایین طی سال‌های گذشته همواره استمرار داشته‌اند. از طرفی بسیاری از درآمدهای مطلوب، از

به عنوان نمونه‌هایی از شهرداری‌های شهرهای کوچک از وابستگی شدید این شهرداری‌ها نیز به عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی حکایت دارد؛ به طوری که عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی با رشد ۴۶ درصد طی سال‌های ۱۳۸۰-۸۷ در شهرداری شاهدیه بیشترین سهم را در افزایش درآمدهای ناشی از عوارض عمومی داشته است. در شهرداری بوئین زهرا نیز در دوره ۱۳۷۷-۸۸ سهم عوارض بر مازاد تراکم از محل درآمدهای ساختمانی وصولی شهرداری به میزان ۴۲/۲۰ درصد و پس از آن عوارض بر پروانه‌های ساختمانی با ۲۰/۹ درصد بیشترین مقدار را داشته است. در شهرداری فیروزکوه درآمدهای ناشی از عوارض ساختمانی در دوره ده ساله ۱۳۸۱-۹۰، بین ۴۰-۲۰ درصد از منابع تأمین مالی شهرداری را تشکیل داده است. عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی در شهر مهاباد همواره درصد قابل توجهی از کل درآمدهای سالانه شهرداری را به خود اختصاص داده است؛ به طوری که درآمدهای به دست آمده از این عوارض در سال ۱۳۸۹ بیش از ۳۲ درصد از مجموع درآمدهای شهرداری مهاباد را شکل داده است.

ضمن اینکه مقایسه نتایج به دست آمده از این پژوهش با مطالعات انجام شده در کلان‌شهرها از جمله مطالعات حسن‌زاده و خسروشاهی (۱۳۸۷) در شهرداری تهران، جلالی (۱۳۸۸) در شهرداری تهران، دانش‌جعفری و کریمی (۱۳۹۰) در شهرداری تهران، محمودی و همکارانش (۱۳۹۰) در شهرداری نصراصفهانی و همکارانش (۱۳۸۹) در شهرداری اصفهان، اکبری و مؤذن جمشیدی (۱۳۹۲) در شهرداری اصفهان، قربانی و عظیمی (۱۳۹۳) در شهرداری مشهد نیز مؤید این است که درآمد شهرداری‌ها در این کلان‌شهرها نیز بسیار وابسته به درآمدهای ناشی از عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی بوده است.

دومین منبع مهم درآمدی شهرداری شبستر طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ هم گروه فرعی سایر منابع تأمین اعتبار؛ یعنی اموال شهرداری بوده است. اموال شهرداری شامل زمین‌های شهری، ساختمان‌ها و تأسیسات است.

ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده)، عوارض حذف پارکینگ، عوارض بر معاملات غیرمنقول، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات عمرانی ملی و استانی)، کمک به بودجه شهرداری، درآمد حاصل از فروش محصولات کارخانجات شهرداری به عنوان پایدارترین درآمدهای شهرداری شناخته می‌شوند. از این بین ریزکدهای درآمدی با مطلوبیت پایین مانند: فروش اموال غیرمنقول، عوارض بر مازاد تراکم، درآمد حاصل از تغییر کاربری‌ها، عوارض حذف پارکینگ و ... در صدر پایدارترین منابع تأمین مالی شهرداری شبستر مشاهده می‌شوند که حاکی از وابستگی شدید درآمدهای شهرداری شبستر به درآمدهای با مطلوبیت پایین است. از بین درآمدهای با مطلوبیت بالا نیز عوارض بر فروش کالا و ارائه خدمات (بند الف ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده)، کمک بلاعوض عمرانی دولت (کلیه اعتبارات ملی و استانی)، کمک به بودجه شهرداری، درآمد حاصل از فروش کارخانجات شهرداری و عوارض بر پروانه‌های ساختمانی جزء درآمدهایی با پایداری بالا برای شهرداری در نظر گرفته شده است. در مجموع بیشترین تأثیرگذاری را در پایداری و تأمین مالی شهرداری شبستر، شاخص‌های انعطاف‌پذیری و سپس تداوم‌پذیری داشته‌اند و برای شاخص مطلوبیت، ریزکدهای درآمدی اهمیت چندانی قائل نشده است.

طی سال‌های ۱۳۸۳-۹۳ حدود ۳۹/۲۵ درصد از درآمدهای شهرداری شبستر از درآمدهای ناشی از عوارض عمومی تأمین شده است که از این مقدار حدود ۳۰ درصد سهم عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی بوده است که مقایسه این نتایج با مطالعات فرجی ملائی و عظیمی (۱۳۹۰) در شهرداری بوئین‌زهرا، موسوی و همکارانش (۱۳۹۰) در شهرداری شاهدیه، قبری و همکارانش (۱۳۹۰) در شهرداری زارچ، ذاکری و همکارانش (۱۳۹۱) در شهرداری فیروزکوه، زیاری و همکارانش (۱۳۹۲) در شهرداری مهاباد و مطالعه بخشی و صحراپی جویباری (۱۳۹۳) در شهرداری جویبار

براساس درجات شهرداری‌ها تعیین کرد. بدین‌گونه که سهم درآمدی شهرداری‌های با درجه پایین، بیشتر در نظر گرفته شود و با افزایش درجات نرخ دریافتی شهرداری‌ها از مالیات بر ارزش افزوده کاسته شود. افزایش درآمدهای انتقالی از دولت به شهرداری‌ها و مشخص بودن مقدار دریافتی از این منابع، باعث برنامه‌ریزی بهتر و کاهش وابستگی شهرداری‌ها به درآمدهای با مطلوبیت پایین می‌شود. باید بیشتر از افراد خلاق و کارآفرین در شهرداری که از راههای مختلف برای شهرداری‌ها کسب درآمد بکنند و نیازی نباشد که برای هر مشکلی به صورت مستقیم به خود مردم مراجعه شود. یکی دیگر از مسائل مهم در این عرصه، استفاده از نیروهای متغیر و خلاق در حوزه هزینه‌ها و درآمدهای شهرداری شبستر است. اگر شهرداری از ایده‌ها استقبال کرده و حتی آن‌ها را خریداری کند و اگر سالی حتی یکی از این ایده‌ها عملیاتی شود، در چند سال، تحولی بزرگ و سرمایه‌عظمی برای شهرداری شبستر ایجاد خواهد شد. بدین منظور تشکیل کمیسیونی از کارشناسان در شهرداری‌ها به منظور بررسی ایده‌های خلاقانه و اجرایی ضروری به نظر می‌رسد.

راهکارهای دیگر درآمدزایی عبارتند از:

- افزایش درآمد از طریق احداث کارخانجات تولیدی متناسب با وظایف شهرداری مانند: تولید مصالح شن و ماسه و قطعات بتنی و فروش آسفالت به ارگان‌های درخواست‌کننده به ویژه دهیاری‌های تابعه شهرستان شبستر
- اوراق مشارکت می‌تواند یکی از ابزارهای تأمین مالی شهرداری باشد. فروش اوراق مشارکت که به وسیله آن پول‌های مردم جمع‌آوری و صرف کارهای مهم و پروژه‌های عمرانی شهرداری‌ها می‌شود.
- سورای شهر و شهرداری شبستر با توجه به فضای فرهنگی حاکم بر شهر شبستر اقدامات لازم را در راستای معرفی هرچه بیشتر شبستر و برگزاری جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها، سینما و در کنار آن درآمدزایی داشته باشند.

درآمدهای حاصل از این منبع درآمدی حدود ۲۵/۳۶ درصد درآمدهای شهرداری شبستر را طی سال‌های مذکور تشکیل داده است. در شهرداری مهاباد طی سال مورد بررسی حدود ۳۰ درصد از درآمدهای شهرداری، از فروش اموال شهرداری ناشی شده است. در شهرداری‌های شاهدیه و زارچ هم در سال‌های اخیر سهم این نوع درآمد از کل درآمدهای شهرداری افزایش یافته است؛ اما ردیف درآمدی سایر منابع تأمین اعتبار (فروش اموال شهرداری) در شهرداری فیروزکوه طی سال‌های ۱۳۸۱-۹۰، رقم پایینی (یک درصد از درآمدهای شهرداری) را به خود اختصاص داده است و کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی با رقم ۲۰ تا ۳۰ درصد از درآمدهای وصولی، مهم‌ترین منبع درآمدی این شهرداری پس از عوارض بر ساختمان‌ها و اراضی است. یکی از موانعی که در راستای دستیابی به درآمدهای پایدار در شهرداری شبستر وجود دارد این است که طی سال‌های اخیر شهرداران و اعضای شورای اسلامی شهر تخصص کافی در زمینه مدیریت شهری نداشته‌اند. در سال‌های اخیر، افرادی به عنوان اعضا شورای اسلامی شهر انتخاب شده‌اند که شناخت کمی از مکانیسم‌های موجود در شهر داشتند، از این‌رو پیشنهاد می‌شود که قانون انتخابات شوراهای اسلامی شهر اصلاح شود و صلاحیت افراد هم از لحاظ علمی و هم تخصصی برای شرکت در انتخابات بررسی شوند و افراد واجد شرایط به عنوان کاندیداهای انتخابات برگزیده شوند. مسئله دیگری که در زمینه منابع درآمدی شهرداری‌های شهرهای کوچک وجود دارد، تغییر سهم درآمدی این‌گونه شهرداری‌ها از قانون مالیات بر ارزش افزوده است. با توجه به اینکه فرصت‌های درآمدزایی در شهرهای کوچک به نسبت شهرهای بزرگ و کلان شهرها محدودتر است؛ لذا پیشنهاد می‌شود که سهم درآمدی شهرهای کوچک بسیار بیشتر از شهرهای بزرگ و کلان شهرها در نظر گرفته شود. بر این اساس می‌توان سهم شهرداری‌ها از مالیات بر ارزش افزوده را

اصغرپور، محمدمجود. (۱۳۹۲). تضمیم‌گیری چندمعیاره. چاپ یازدهم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

اکبری، نعمت‌الله؛ مؤذن جمشیدی، هما. (۱۳۹۲). مالیات بر ارزش/افزوده منبع درآمدی پایدار برای مدیریت شهرها / مطالعه موردی کلان شهر اصفهان. پنجمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد مقدس.

بخشی، حمید؛ صحرائی جویباری، احمد. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی نظام تأمین منابع مالی و درآمدی شهرداری‌ها / مطالعه موردی شهرداری شهر جویبار. ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، مشهد مقدس.

بودجه‌های مصوب شهرداری شبستر. (۱۳۸۳-۹۵).

جلالی، دانن. (۱۳۸۸). بررسی روندهای عمدۀ در بودجه شهرداری تهران دوره ۱۳۸۶-۱۳۸۳. فصلنامه اقتصاد شهر، ۱(۲)، ۱۰۴-۱۱۵.

حافظنیا، محمدرضا. (۱۳۹۲). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: سمت.

حسن‌زاده، علی؛ خسروشاهی، پرویز. (۱۳۸۷). «الگوی تأمین مالی کارآمد برای شهرداری‌های کلان شهرها (مطالعه موردی شهرداری تهران)». اولین همایش مالیه شهرداری، مشکلات و راهکارها.

دانش‌جعفری، داوود؛ کریمی، سمانه. (۱۳۹۰). مطالعه تطبیقی منابع درآمدی و تأمین مالی شهرداری تهران با تعدادی از شهرهای مهم جهان. فصلنامه اقتصاد شهر، ۳(۱۱)، ۲۴-۳۸.

ذاکری، محمد؛ شجاع، حسین؛ اصغری، حرمت. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر دستیابی دولتهای محلی به منابع درآمدی پایدار؛ مورد مطالعه: شهرداری فیروزکوه.

فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، ۴(۱۱)، ۴۷-۵۶.

زیاری، کرامت‌الله؛ مهدی، علی؛ مهدیان بهمنمیری، معصومه. (۱۳۹۲). مطالعه و شناخت منابع مالی و ارائه راهکارهایی برای بهبود پایداری درآمد شهرداری‌ها؛ مورد پژوهش شهرداری مهاباد. مدیریت شهری، ۶(۳۱)، ۱۰۷-۱۲۴.

سپهوند، رضا؛ عارف‌نژاد، محسن. (۱۳۹۲). اولویت‌بندی شاخص‌های توسعه پایدار شهری با رویکرد تجزیه و تحلیل سلسله‌مراتبی گروهی (مطالعه موردی در

- تولید انبوه گل و گیاه و نهال و گیاهان گلخانه‌ای و فروش آن‌ها در راستای درآمدزایی
  - مشارکت با بخش خصوصی در راستای اجرای طرح‌های عمرانی و خدماتی و فروش خدمات مناسب به مقاضیان
  - استفاده مناسب و صحیح از املاک و مستغلات شهرداری در راستای افزایش درآمدهای مستمر شهرداری به جای فروش آن‌ها
  - جایگزینی مالیات بر ارزش زمین به جای درآمدهای حاصل از ساخت و ساز
  - تقویت و توسعه طرح‌های زیرساختی و خدمات رسانی شهری نظیر: فاضلاب شهری و تولید بیوگازها برای تولید انرژی
  - استفاده از ضایعات چوبی و بیومس برای تولید انرژی گرمایشی
  - ایجاد شرکت بیمه متعلق به شهرداری
  - احداث و اجاره مجتمع‌های توریستی- تفریحی در مناطق دارای استعداد و پتانسیل طبیعی در راستای درآمدزایی
  - به کارگیری و اجرای روش‌های جدید مکانیزه به‌منظور کاهش هزینه پرسنلی در خدمات شهری.
- ## ۷- منابع
- آزاد ارمکی، تقی؛ مبارکی، مهدی؛ شهبازی، زهره. (۱۳۹۱). بررسی و شناسایی شاخص‌های کاربردی توسعه اجتماعی (با استفاده از تکنیک دلفی). فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی، ۱(۱)، ۷-۳۰.
- اداره کل تشخیص و وصول درآمد شهرداری تهران. (۱۳۸۶). طرح جامع درآمدهای پایدار و سایر منابع مالی شهرداری تهران. مصوبه شصت و چهارمین، شصت و ششمین و شصت و هشتمین جلسه رسمی- علنی فوق العاده و عادی شورای اسلامی شهر تهران (دوره سوم)، قابل دستیابی در: <http://daramad.tehran.ir/Portals/0/documents/tarhe%20jameh.pdf>.
- استانداری آذربایجان شرقی شهرداری شبستر. (۱۳۸۰). طرح هادی شهر شبستر، گزارش اول.

نصر اصفهانی، رضا؛ آخوندی، نادر؛ شهیدی، آمنه؛ شیری، حامد. (۱۳۸۹). تحلیل عملکرد شهرداری اصفهان از حیث درآمدهای پایدار و ناپایدار (۱۳۷۵-۱۳۸۸) همراه با ارائه راهکارهای جدید. سومین همایش مالیه شهرداری، مشکلات و راهکارها، تهران.

Access Economics. (2007). *A Review of the Financial Sustainability of Local Government in Tasmania. A Report for the Local Government Association of Tasmania by Access Economic Pty Limited.*

Cianciara, J. (2010). *State and Local Government Tax and Revenue Ranking*. Wisconsin Department of Revenue Division of Research and Policy.

Cigu, E., & Romania, I. (2014). An approach of local financial autonomy and implication over sustainable development in the knowledge society. *Journal of Public Administration, Finance and Law*, Issue 6, 44-53.

Dirie, I. (2005). Municipal finance: Innovative resourcing for municipal infrastructure and service provision. In *A report prepared for commonwealth local government forum in cooperation with ComHabitat*.

Fletcher, J., & McArthur, D. (2010). *Local Prosperity: Options for Municipal Revenue Growth in British Columbia*. Think City.

López González, M., & Mesa Callejas, R. J. (2008). Improved local public finance: the case of the municipality of Medellín, 2002-2005. *Cuadernos de Administración*, 21(35), 327-351.

www.amar.org.ir

www.ostan-as.gov.ir

شهر اصفهان). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری*، (۱)، ۴۳-۵۹.

شرزه‌ای، غلامعلی. (۱۳۸۷). شناخت و تحلیل پایداری اقلام درآمدی شهرداری‌های کشور. *فصلنامه مدیریت شهری*، (۶)، ۲۳-۳۷.

فرجی ملائی، امین؛ عظیمی، آزاده. (۱۳۹۰). تحلیل بر درآمدهای پایدار شهرداری‌ها (نمونه موردنی شهر بوئین‌زهرا). *فصلنامه اقتصاد شهر*، (۳)، ۵۹-۷۲.

قربانی، رسول؛ عظیمی، میترا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر ساختار درآمدی شهرداری بر روند توسعه شهری با استفاده از تکنیک ضریب همبستگی و تحلیل عاملی؛ مطالعه موردنی مشهد. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، (۱۸)، ۱۱۵-۱۳۲.

قنبری، ابوالفضل؛ موسوی، میرنجف؛ سعیدآبادی، رشید؛ باقری کشکولی، علی؛ حسینی امینی، حسن. (۱۳۹۰). راهکارهای توامندسازی افزایش درآمدهای شهرداری‌ها در شهرهای کوچک، مطالعه موردنی شهر زارچ مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، (۴۲)(۲)، ۴۱-۵۸.

محمدی، محمود؛ زمردان، غلامرضاء؛ آقالی، مرتضی. (۱۳۹۰). بررسی عوامل مربوط به درآمدهای پایدار شهرداری تهران و اولویت‌بندی آن‌ها. دو فصلنامه مدیریت شهری، ویژه‌نامه بهار و تابستان، ۲۷۶-۲۵۹.

ملکی، سعید؛ دامن‌باغ، صفیه. (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های توسعه پایدار شهری با تأکید بر شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و خدمات شهری (مطالعه موردنی: مناطق هشت‌گانه شهر اهواز). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری*، (۳)، ۵۴-۲۹.

منظتری، رسول؛ خدایی، زهرا. (۱۳۹۱). نقش منابع مالی پایدار در منابع درآمدی شهرداری‌ها، *فصلنامه اقتصاد شهر*، (۱۳)، ۳۹-۲۵.

موسوی، میرنجف؛ سرور، رحیم؛ باقری کشکولی، علی. (۱۳۹۰). استراتژی ارتقای مدیریت درآمدی شهرداری‌های کوچک با تأکید بر بودجه‌ریزی (مطالعه موردنی: شهرداری شاهدیه). *فصلنامه مطالعات مدیریت شهری*، (۳)، ۱۲۷-۱۰۹.

مؤمنی، منصور. (۱۳۸۷). مباحث نوین تحقیق در عملیات. چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه مدیریت دانشگاه تهران.